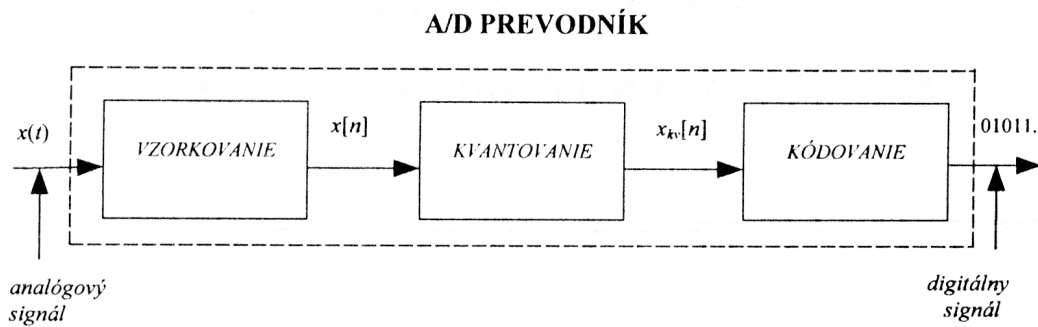

Číslicové spracovanie signálov

Otázky na skúšku

1. Základná bloková schéma A/Č prevodu a jej opis.

Vzorkovanie - Vzorkovanie signálu je konverzia signálu spojitého v čase na signál diskretný v čase vytvorením vzoriek z analógového signálu diskretnou časovou konštantou T - periódou vzorkovania. Signál $x(t)$ je vstupným signálom do vzorkovača a výstupný signál je $x[nT] \equiv x[n]$, kde T je perióda vzorkovania.

Kvantovanie - Kvantovanie signálu je konverzia signálu diskretného v čase so spojitými hodnotami na signál diskretný v čase s diskretnými hodnotami. Hodnota každej vzorky signálu je reprezentovaná hodnotou vybranou z konečnej množiny hodnôt. Rozdiel medzi nekvantovanou vzorkou $x[n]$ a kvantovanou výstupnou vzorkou $x_{kv}[n]$ sa nazýva chyba kvantovania.

Kódovanie - V procese kódovania signálu je každá diskretná hodnota $x_{kv}[n]$ reprezentovaná kódovou skupinou.

2. Vzorkovacia teoréma, ideálne vzorkovanie (časové a frekvenčné priebehy).

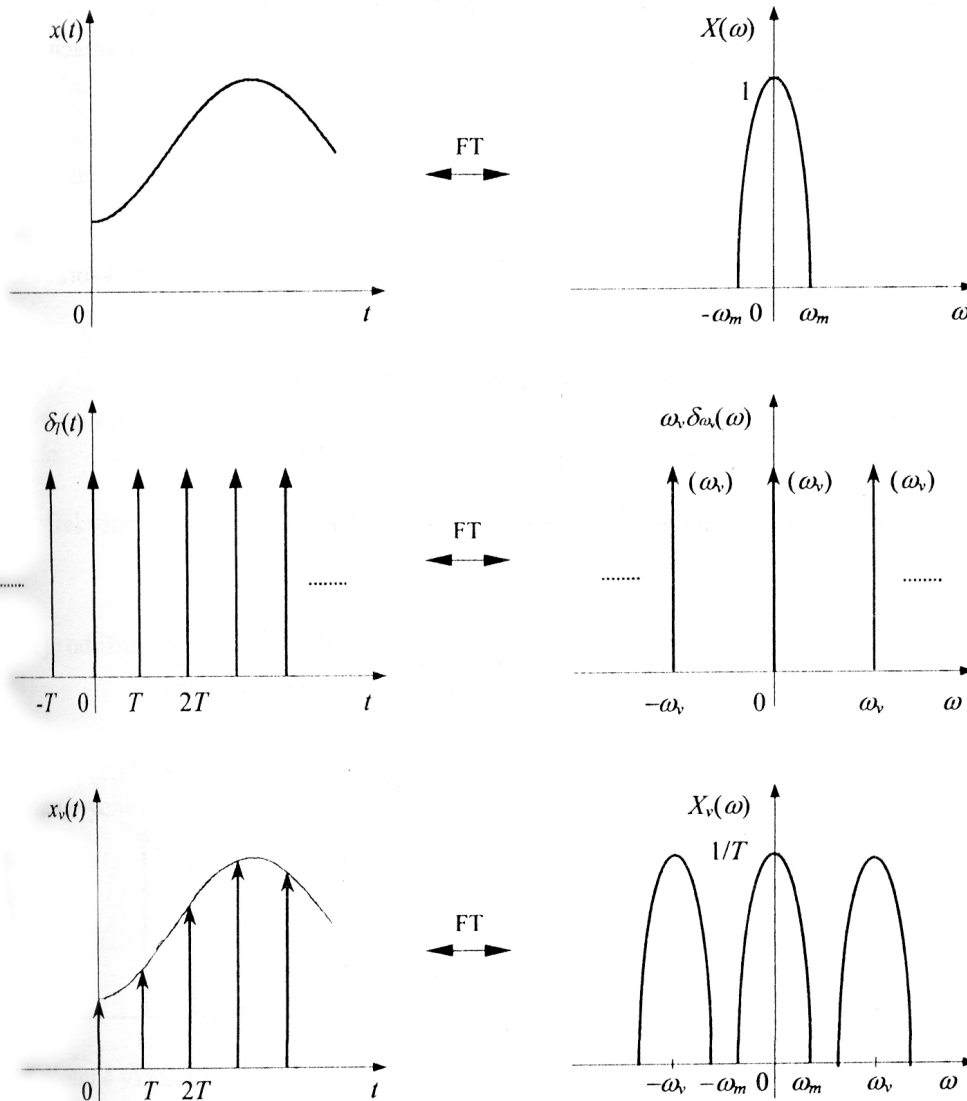
Každý časový priebeh $x(t)$, ktorého modulové frekvenčné spektrum je frekvenčne zhora obmedzené kruhovou frekvenciou $\omega_m = 2\pi f_m$ (nad touto frekvenciou je modulové frekvenčné spektrum spojitého signálu nulové)

$$X(\omega) = \begin{cases} \text{definované} & \text{pre } |\omega| < \omega_m \\ 0 & \text{pre } |\omega| > \omega_m \end{cases}$$

je jednoznačne určený svojimi hodnotami odoberanými v rovnomerných časových intervaloch

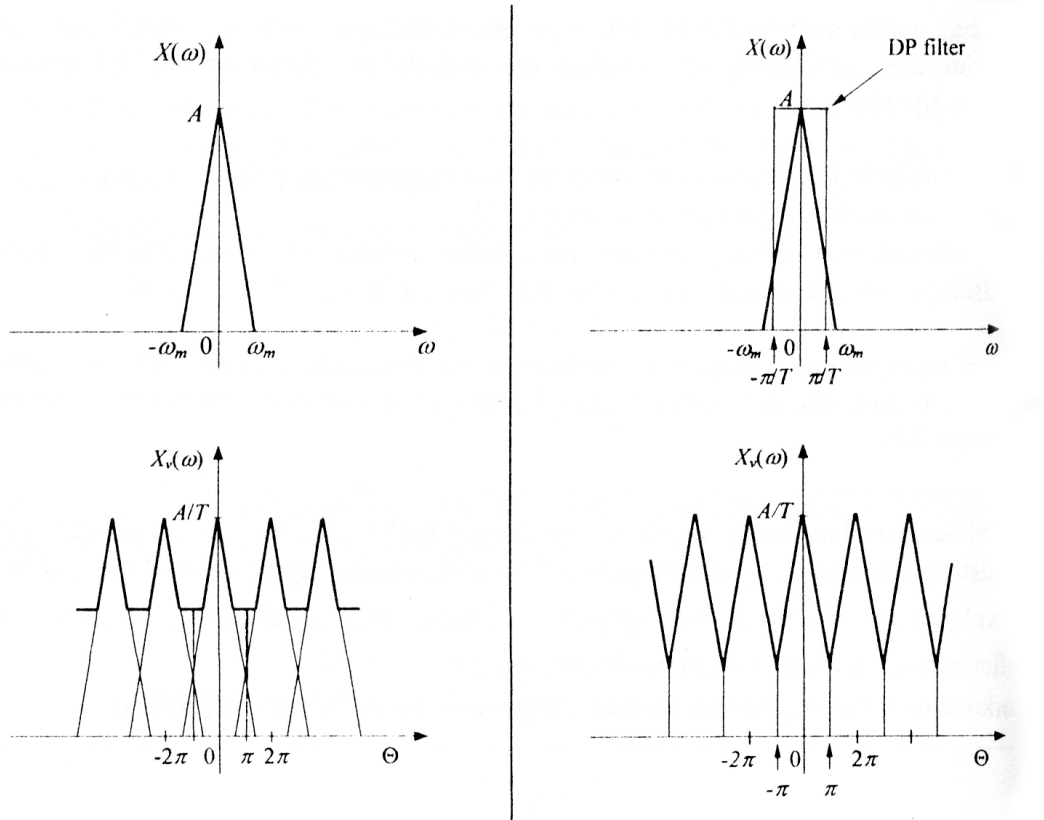
$$T \leq \frac{1}{2f_m},$$

kde T je perióda vzorkovania.

3. Vzorkovanie frekvenčne obmedzeného signálu pod Niquistovou rýchlosťou, priebehy.

$f_v < 2f_m$ - Ak frekvenčne obmedzený signál je vzorkovaný rýchlosťou menšou než je Nyquistova rýchlosť, potom je tvar FT vzorkovaného signálu v rozsahu $\Theta \in (-\pi; \pi)$ skreslený vzhľadom na FT pôvodného signálu. Toto skreslenie sa nazýva aliasing, ktoré je spôsobené prekrytím jednotlivých spektier. Pomocou DP filtra s pásmom prepúšťania $\omega \in \langle 0; \omega_v/2 \rangle$ potlačíme časť modulového frekvenčného spektra $X(\omega)$ analógového signálu.

2.9 Spektrum vzorkovaného signálu pri $f_v < 2f_m$ Obr. 2.10 Použitie DP filtra pri vzorkovaní $f_v < 2f_n$

4. Vzorkovanie úzkopásmového signálu, perióda vzorkovania, frekvenčné charakteristiky.

Uvažujme úzkopásmový signál, ktorého spektrum je nenulové len v intervale $\omega \in \langle \omega_d, \omega_h \rangle$.

Pre spektrálnu hustotu tohto signálu platí:

$$\bar{X}(\omega) = \begin{cases} 0 & \text{pre } |\omega| > |\omega_h| \cap |\omega| < |\omega_d| \\ \text{def} & \text{pre } \omega_d < |\omega| < \omega_h \end{cases}$$

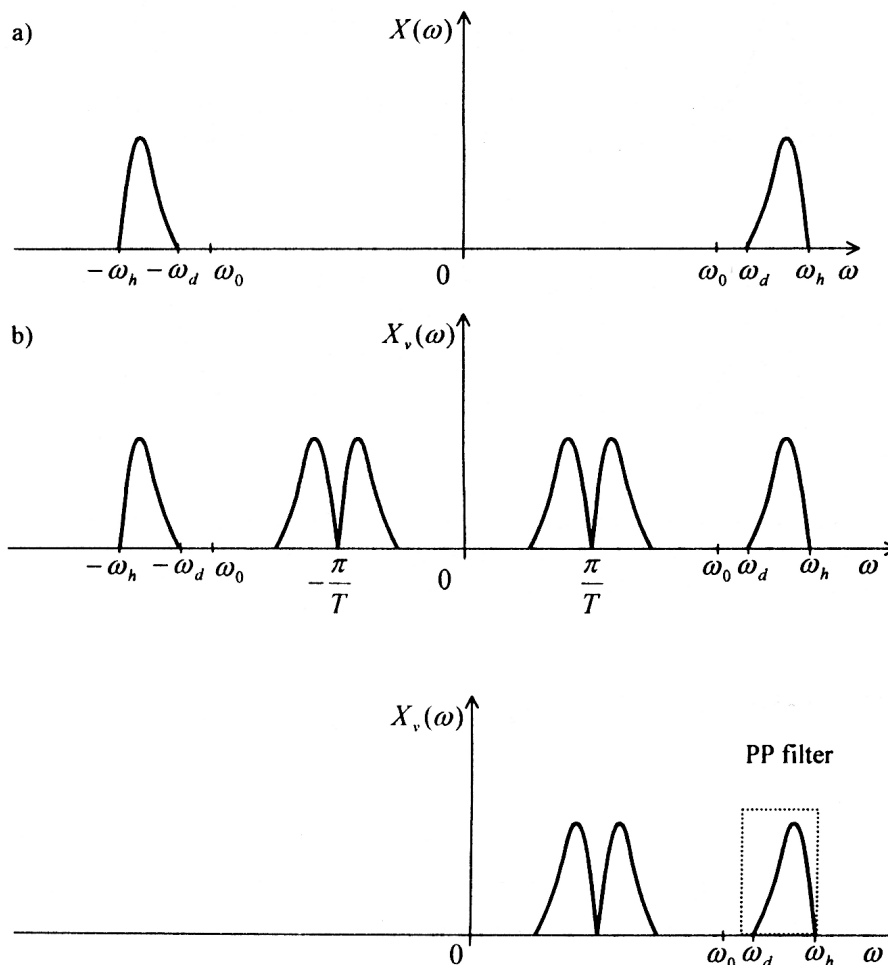
V tomto prípade možno pri použití pásmového priepustu voliť vzorkovaciu frekvenciu nižšiu ako $2\omega_h$, ktorá zodpovedá podmienke vzorkovacej teóremy, ak platí pre šírku spektra:

$$B = \omega_h - \omega_d < \omega_d$$

L si volíme ako celočíselný násobok šírky pásma $L \leq \frac{\omega_h}{\omega_h - \omega_d}$

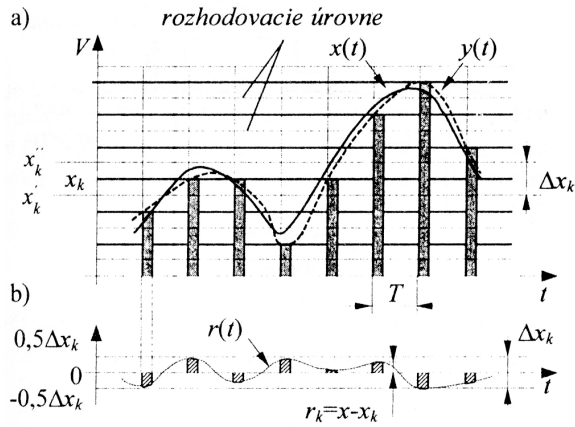
Signál možno vzorkovať intervalom: $T = \frac{\pi[\omega_h/(\omega_h - \omega_d)]}{\omega_h}$,

ktorý sa málo líši od $\pi/(\omega_h - \omega_d)$ ak platí, že $\omega_h \gg (\omega_h - \omega_d)$. Pre oddelenie pôvodného spektra úzkopásmového signálu treba použiť pásmový priepust.

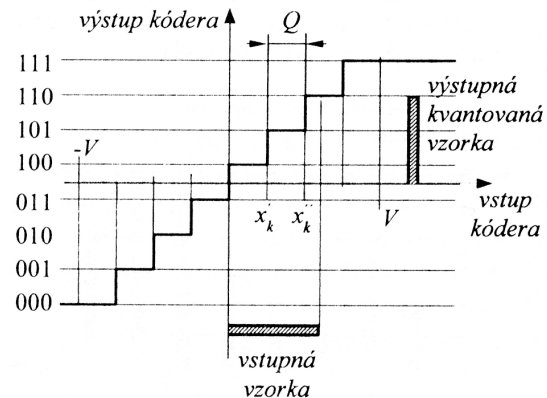

5. Kvantovanie a kódovanie vzoriek.

Kvantovanie signálu je operácia, pomocou ktorej transformujeme spojité signál na signál diskretný v okamžitých hodnotách. Operácie kvantovania a kódovania sa bežne realizujú kóderom.

Obr. 2.29 a) Kvantovanie vzorkovaného signálu, b) kvantizačný šum

Obr. 2.30 Prevodová charakteristika lineárneho kóderu

Celkový rozsah možných veľkostí vzoriek 0 až V je rozdelený na konečný počet kvantizačných stupňov šírky Δx_k . Každý kvantizačný stupeň je vymedzený rozhodovacími úrovňami x'_k , x''_k a je reprezentovaný kvantizačnou hodnotou x_k . Všetky vzorky, ktorých veľkosti sú napr. v k -tom kvantizačnom stupni, sú pri kvantovaní vyjadrené jedinou kvantovanou hodnotou x_k . Ak všetky kvantizačné stupne majú rovnakú veľkosť Q , potom hovoríme o lineárnom kvantovaní. Získaný signál je odolný voči šumu, ale skresľuje pôvodný signál.

Kvantizačný šum $r(t) = x_{kv}(t) - x(t)$

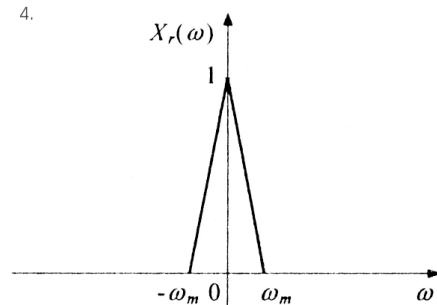
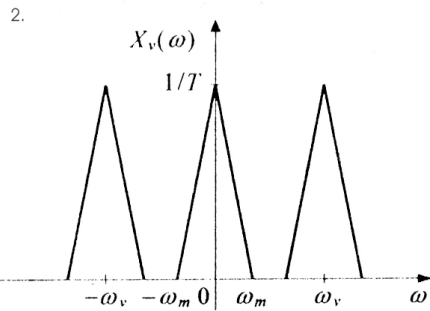
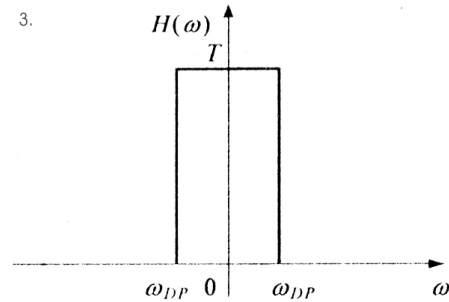
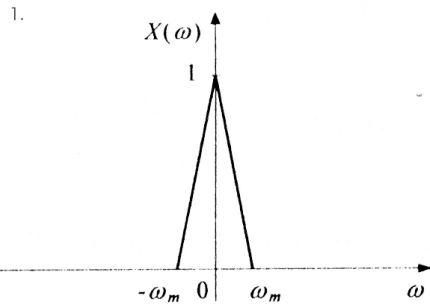
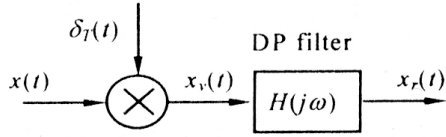
Činiteľ kvantizačného skreslenia $k_{kv} = \frac{R_{ef}}{X_{ef}}$

Stredná kvadratická chyba $R_{ef} = \sigma_r = \frac{Q}{\sqrt{12}}$

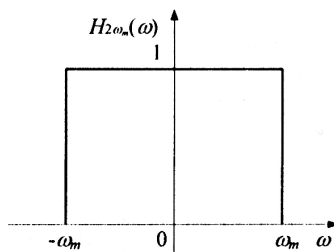
Odstup signálu od šumu $H_{kv} = p_s - p_v + 4,77 + 6n$

6. Rekonštrukcia analógového signálu.

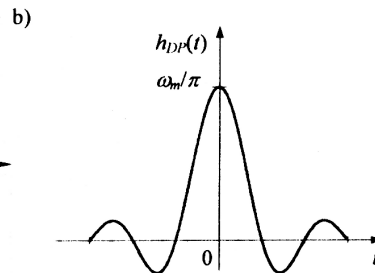
Pôvodný analógový signál $x(t)$ možno rekonštruovať spracovaním vzorkovaného signálu $x_v(t)$ cez DP filter s medznou frekvenciou $\omega_m \leq \omega_{DP} \leq \omega_v - \omega_m$. Uvažujme, že spojitý signál $x(t)$ je vzorkovaný minimálnou požadovanou periódou vzorkovania.

$$H_{2\omega_m}(j\omega) = \begin{cases} 1 & \text{pre } |\omega| < \omega_m \\ 0 & \text{pre } |\omega| > \omega_m \end{cases}$$

FT

Frekvenčne obmedzený signál $x(t)$, ktorého šírka pásma je menšia než $\pm\pi/T$, môže byť presne rekonštruovaný z jeho vzoriek $x[nT]$ pre $n \in (-\infty; \infty)$ použitím vzťahu

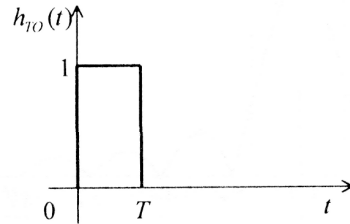
$$x(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x[nT] \text{si}[\omega_m(t - nT)] = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x[nT] \text{sinc}\left(\frac{t - nT}{T}\right)$$

7. Tvarovací obvod nultého rádu, impulzová charakteristika, frekvenčné charakteristiky.

Tvarovací obvod nultého rádu je systém, ktorý pre danú vstupnú vzorku $x[n]$ udržuje konštantný výstup s hodnotou $x[n]$ v časovom intervale $\{nT; (n+1)T\}$, potom sa nuluje a nastaví sa do východiskovej polohy výstupu. Pre výstupný signál TO platí:

$$\tilde{x}(t) = x[n] \text{ pre } nT \leq t \leq (n+1)T$$

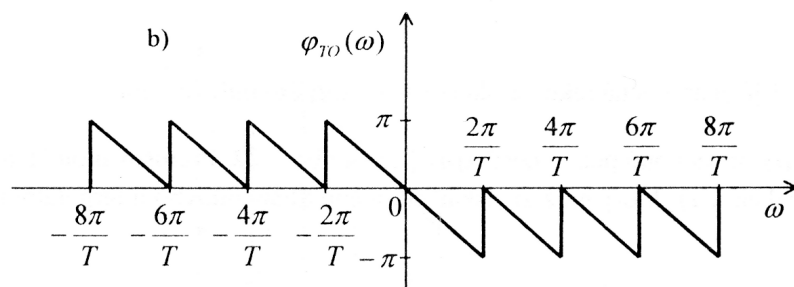
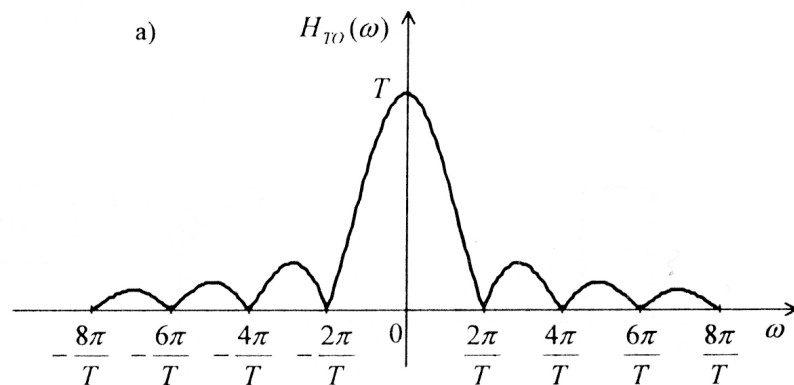
Impulzová charakteristika TO nultého rádu

$$h_{TO}(t) = \begin{cases} 1 & \text{pre } t \in (0, T) \\ 0 & \text{inde} \end{cases}$$

Frekvenčná charakteristika TO nultého rádu

$$\bar{H}_{TO}(\omega) = \int_0^T e^{-j\omega t} dt = \frac{1 - e^{-j\omega T}}{j\omega} = T \operatorname{si}\left(\frac{\omega T}{2}\right) e^{-j0,5\omega T}$$

Frekvenčné charakteristiky TO nultého rádu: a) modulová, b) fázová

8. Základné vlastnosti a typy signálov diskretných v čase.

a) Energetické a výkonové signály

Normovaná energia: $E = \sum_{n=-\infty}^{\infty} |x[n]|^2$

Normovaný stredný výkon: $P = \lim_{N \rightarrow \infty} \frac{1}{2N+1} \sum_{n=-N}^N |x[n]|^2$

b) Periodické a neperiodické signály

Signál $x[n]$ je periodický s periódou N ($N > 0$), ak platí

$$x[n] = x[n + kN] \quad \text{pre všetky } n$$

Normovaný stredný výkon periodického signálu: $P = \frac{1}{N} \sum_{n=0}^{N-1} |x[n]|^2$

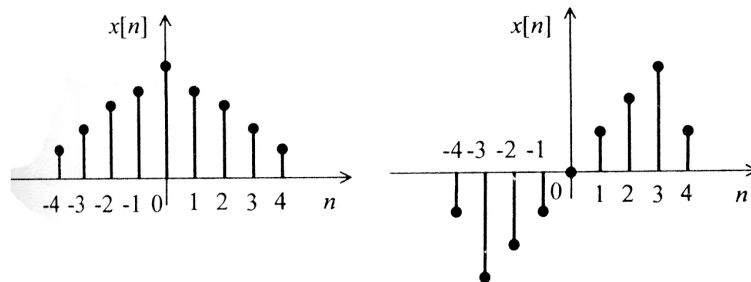
c) Symetrické (párne) a nesymetrické (nepárne) signály

Reálny signál diskretný v čase sa nazýva symetrický (párny), ak platí

$$x[n] = x[-n] \quad \text{pre všetky } n$$

Reálny signál diskretný v čase sa nazýva antisymetrický (nepárny), ak platí

$$x[n] = -x[-n] \quad \text{pre všetky } n$$

1. Jednotkový impulz $\delta[n]$

$$\delta[n] = \begin{cases} 1 & \text{pre } n = 0 \\ 0 & \text{pre } n \neq 0 \end{cases}$$

2. Jednotkový diskretný skok $\sigma[n]$

$$\sigma[n] = \begin{cases} 1 & \text{pre } n \geq 0 \\ 0 & \text{pre } n < 0 \end{cases}$$

3. Diskretná lineárna postupnosť $r[n]$

$$r[n] = n\sigma[n] \quad \text{pre } n \geq 0$$

4. Reálna exponenciálna postupnosť

$$x[n] = a^n$$

5. Sínusová postupnosť

$$x[n] = A_0 \sin(\omega_0 n + \varphi_0) \quad \text{pre všetky } n$$

6. Komplexná exponenciálna postupnosť

$$x[n] = e^{j\omega_0 n} = \cos(\omega_0 n) + j \sin(\omega_0 n)$$

7. Pravouhlá postupnosť

$$p_{2N+1}[n] = \begin{cases} 1 & \text{pre } |n| \leq N \\ 0 & \text{pre } |n| > N \end{cases}$$

9. Diskrétna konvolúcia a korelácia, vlastnosti, princíp výpočtu.

Diskrétna konvolúcia dvoch konečných a kauzálnych postupností $x[n]$ a $y[n]$ je definovaná sumáciou

$$r[n] = \sum_{k=0}^{N-1} x[k]y[n-k] \quad \text{alebo} \quad r[n] = \sum_k x[k]y[n-k],$$

pričom dolná a horná hranica sumácie závisí od konkrétnej dĺžky jednotlivých postupností $x[n]$ a $y[n]$. Pre zjednodušenie zápisu sa vyjadruje v tvare $r[n] = x[n] * y[n]$

Konvolučný súčin predstavuje štyri matematické operácie:

1. zrkadlové otočenie (rotáciu) postupnosti $y[k]$ okolo zvislej osi $\Rightarrow y[-k]$
2. posunutie (transláciu) otočenej postupnosti $y[k]$ o argument $n \Rightarrow y[n-k]$
3. vynásobenie posunutej postupnosti $y[n-k]$ postupnosťou $x[k] \Rightarrow x[k]y[n-k]$
4. sumáciu pre dané $n \Rightarrow \sum_k x[k]y[n-k]$.

Pre diskrétnu konvolúciu platí komutatívny, distributívny a asociatívny zákon. Dĺžka výsledku konvolúcie je závislá od dĺžok jednotlivých postupností: $D_r = D_x + D_y - 1$.

Diskrétna vzájomná korelácia postupnosti $x[n]$ a $y[n]$ je definovaná vzťahom

$$z_{xy}[k] = \sum_{n=0}^{N-1} x[n]y[n-k] \quad \text{alebo} \quad z_{xy}[k] = \sum_k x[n]y[n-k]$$

Diskrétna autokorelácia postupnosti $x[n]$ má tvar

$$z_x[k] = \sum_{n=0}^{N-1} x[n]x[n-k] \quad \text{alebo} \quad z_x[k] = \sum_n x[n]x[n-k]$$

Korelácia predstavuje tri matematické operácie:

1. posunutie (transláciu) otočenej postupnosti $y[n]$ o argument $k \Rightarrow y[n-k]$
2. vynásobenie posunutej postupnosti $y[n-k]$ postupnosťou $x[n] \Rightarrow x[n]y[n-k]$
3. sumáciu pre dané $n \Rightarrow \sum_n x[n]y[n-k]$.

10. Transformácia Z, Fourierova transformácia signálov diskretných v čase, základné vlastnosti.

Ak je daná kauzálna postupnosť $x[n]$, potom jej transformácia Z, označená ako $X(z)$, je definovaná

$$X(z) = \sum_{n=0}^{\infty} x[n]z^{-n},$$

kde z je komplexná premenná.

Vyjadrením komplexnej premennej z v polárnom tvare dostaneme

$$z = re^{j\Theta}$$

Postupnosť nazývame postupnosťou schopnou transformácie Z, ak rad konverguje aspoň pre jedno z .

Spätná transformácia Z pomocou integrácie:

$$x[n] = \begin{cases} \frac{1}{2\pi j} \oint_C X(z)z^{n-1}dz & \text{pre } n = 0, 1, 2, \dots \\ 0 & \text{pre } n < 0 \end{cases}$$

Riešenie: metóda rezíduí, rozvoj na parciálne zlomky, rozvoj do mocninového radu.

FTD

$$X(e^{j\Theta}) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x[n]e^{-jn\Theta}$$

IFTD

$$x[n] = \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} X(e^{j\Theta})e^{jn\Theta}d\Theta$$

Existencia FTD

$$\sum_{n=-\infty}^{\infty} |x[n]| = M < \infty$$

Základné vlastnosti FTD:

1. linearita $ax[n] + by[n] \mapsto aX(e^{j\Theta}) + bY(e^{j\Theta})$
2. časové posunutie $x[n - n_0] \mapsto e^{-jn_0\Theta} X(e^{j\Theta})$
3. frekvenčné posunutie $e^{jn_0\Theta} x[n] \mapsto X(e^{j(\Theta - \Theta_0)})$
4. časové otočenie $x[(-n)] \mapsto X(e^{-j\Theta})$
5. časová konvolúcia $x[n] * y[n] \mapsto X(e^{j\Theta})Y(e^{j\Theta})$
6. frekvenčná konvolúcia $x[n]y[n] \mapsto \frac{1}{2\pi} X(e^{j\Theta})Y(e^{j\Theta})$

11. Priama a inverzná transformácia DFT, základné vlastnosti, vkladanie nulových bodov a pólov v časovej a vo frekvenčnej oblasti.

DFT

$$X[k] = \sum_{n=0}^{N-1} x[n] e^{-j\frac{2\pi}{N}nk} \quad \text{pre } k = 0, 1, \dots, N-1$$

IDFT

$$x[n] = \frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} X[k] e^{j\frac{2\pi}{N}nk} \quad \text{pre } n = 0, 1, \dots, N-1$$

Činiteľ natočenia

$$W_N = e^{-j\frac{2\pi}{N}} = \cos(2\pi/N) - j \sin(2\pi/N)$$

Základné vlastnosti DFT:

1. linearita $ax[n] + by[n] \mapsto aX[k] + bY[k]$
2. časové posunutie $x[n - n_0] \mapsto W_N^{kn_0} X[k]$
3. frekvenčné posunutie $W_N^{-nl} x[n] \mapsto X[(k - l)]$
4. časová konvolúcia $x[n] * y[n] \mapsto X[k]Y[k]$
5. frekvenčná konvolúcia $x[n]y[n] \mapsto \frac{1}{N} X[k] * Y[k]$

Vkladanie nulových bodov v časovej oblasti:

Pridáme M-N nulových bodov na koniec danej postupnosti a týmto spôsobom vytvoríme postupnosť dĺžky M. DFT novej postupnosti má potom M frekvenčných bodov.

Označme novú postupnosť s M bodmi v tvare:

$$x_a[n] = \begin{cases} x[n] & \text{pre } n \in \langle 0; N-1 \rangle \\ 0 & \text{pre } n \in \langle N; M-1 \rangle \end{cases}$$

Vypočítame DFT postupnosti $x_a[n]$

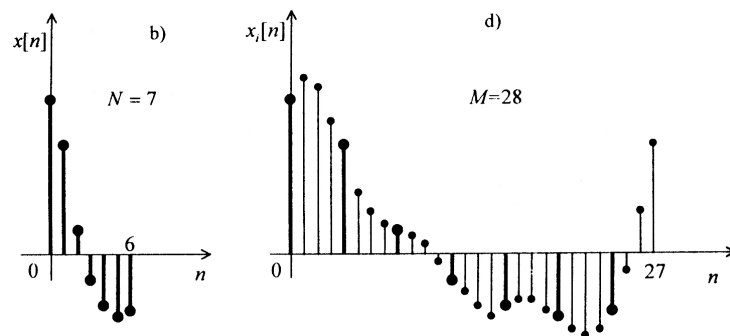
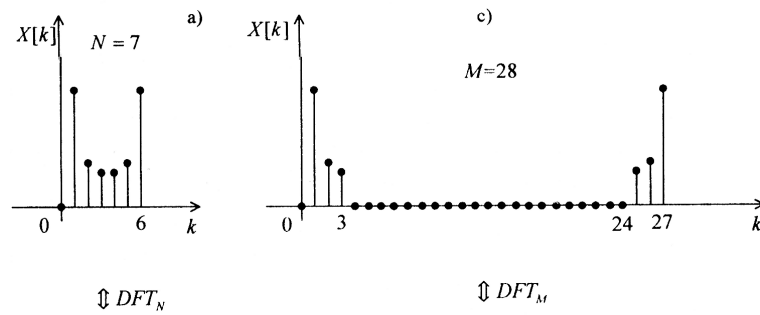
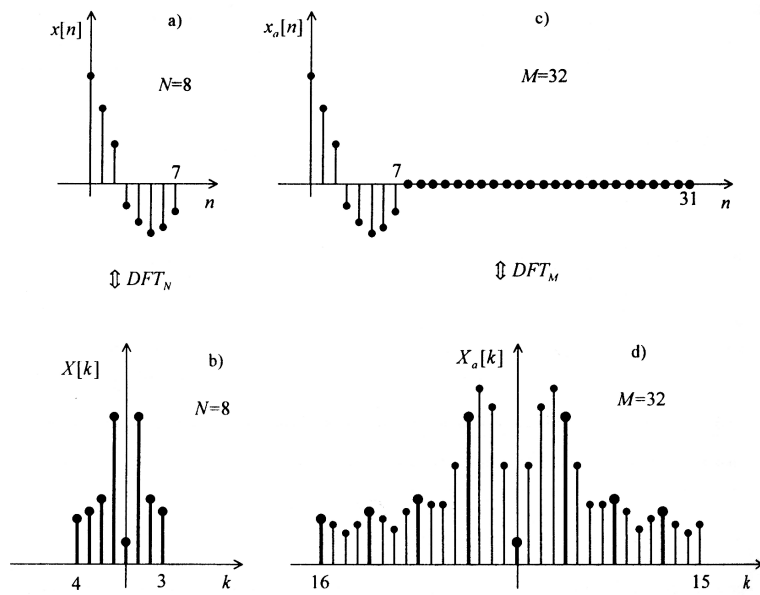
$$X_a[k] = \sum_{n=0}^{M-1} x_a[n] W_N^{kn} = \sum_{n=0}^{N-1} x[n] W_N^{kn} = \sum_{n=0}^{M-1} x_a[n] e^{-j\frac{2\pi kn}{M}} = \sum_{n=0}^{N-1} x[n] e^{-j\frac{2\pi kn}{M}} = X(e^{j\Theta[k]})$$

kde $\Theta[k] = \frac{2\pi k}{M}$ pre $k \in \langle 0; M-1 \rangle$.

Metóda vkladania nulových bodov sa používa na zlepšenie kontinuity zobrazenia frekvenčnej charakteristiky.

Vkladanie nulových bodov vo frekvenčnej oblasti:

Nulové body pridávame tak, aby frekvenčná oblasť bola symetrická. Interpolovaný signál je mierne zvlhnený, čo je spôsobené interpolačnou funkciou.

12. FFT algoritmus - decimácia v čase pre $N = 4$, postup výpočtu, orientovaný graf.

Vo FFT sa využívajú základné vlastnosti činiteľa natočenia W_N :

a) *periodicita v k , n* : $W_N^{kn} = W_N^{k(n+N)} = W_N^{(k+N)n}$

b) *komplexná symetria*: $W_N^{k(N-n)} = W_N^{-kn} = (W_N^{kn})^*$

c): $W_N^{2kn} = W_{N/2}^{kn} \Rightarrow W_N^{kn} = 1$

Algoritmus, v ktorom je rozklad založený na rozložení postupnosti $x[n]$ do postupne menších postupností, sa nazýva algoritmus decimácie v čase. Princíp je v tom, že postupnosť $x[n]$ rozdelíme na dve časti: na párnú a nepárnu časť. Majme postupnosť vzoriek $x[n]$ pre $n = 0, 1, \dots, N - 1$. Zodpovedajúce spektrum je dané:

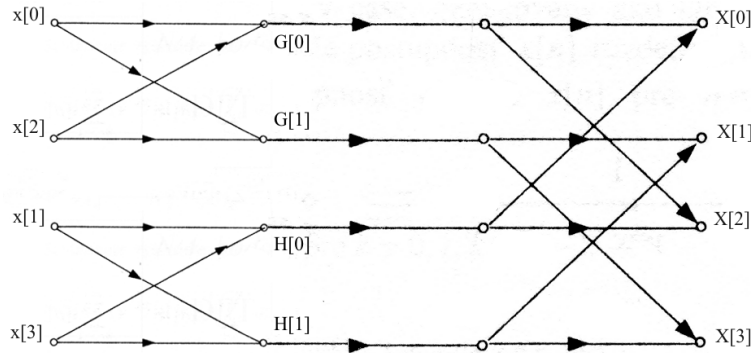
$$X[k] = \sum_{n=0}^{N-1} x[n]W_N^{kn} \quad \text{pre } k = 0, 1, \dots, N - 1$$

Rozdelíme na párne a nepárne:

$$X[k] = \sum_{n-\text{párne}} x[n]W_N^{kn} + \sum_{n-\text{nepárne}} x[n]W_N^{kn}$$

Substitúciou premennej $n = 2r$ pre n -párne a $n = 2r + 1$ pre n -nepárne dostaneme:

$$\begin{aligned} X[k] &= \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x[2r]W_N^{2rk} + \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x[2r+1]W_N^{(2r+1)k} = \\ &= \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x[2r](W_N^2)^{rk} + W_N^k \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x[2r+1](W_N^2)^{rk} = \\ &= \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x[2r]W_{N/2}^{rk} + W_N^k \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x[2r+1]W_{N/2}^{rk} = G[k] + W_N^k H[k] \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} X[0] &= G[0] + W_N^0 H[0] & G[0] &= x[0] + W_{N/2}^0 x[2] \\ X[1] &= G[1] + W_N^1 H[1] & G[1] &= x[0] + W_{N/2}^1 x[2] \\ X[2] &= G[0] + W_N^2 H[0] & H[0] &= x[1] + W_{N/2}^0 x[3] \\ X[3] &= G[1] + W_N^3 H[1] & H[1] &= x[1] + W_{N/2}^1 x[3] \end{aligned}$$

13. Základné vlastnosti lineárnej diskkrétnej sústavy, opis diferenčnou rovnicou a jej riešenie.

1. **Linearita:** Diskrétna sústava je lineárna, ak platí princíp superpozície a proportionality. Ak

$$x_1[n] \mapsto y_1[n] \quad \text{a} \quad x_2[n] \mapsto y_2[n],$$

potom

$$ax_1[n] + bx_2[n] \mapsto ay_1[n] + by_2[n]$$

2. **Časová invariancia:** Diskrétna sústava je časovo invariantná, ak vstupný signál $x[n - i]$ vyvolá odozvu $y[n - i]$:

$$x[n - i] \mapsto y[n - i], \quad \text{kde } i \text{ je celé číslo}$$

3. **Stabilita:** Diskrétna sústava je stabilná, ak ľubovoľný obmedzený vstupný signál $x[n]$ s konečnou amplitúdou vyvolá obmedzený výstupný signál $y[n]$ s konečnou amplitúdou.

4. **Kauzalita:** Diskrétna sústava je kauzálna, ak vstupný signál $y[n]$ v čase $n = n_0$ je závislý iba od hodnôt vstupného signálu $x[n]$ pre všetky $n \leq n_0$.

Diferenčná rovnica a jej riešenie:

$$\sum_{k=0}^M a_k y[n - k] = \sum_{k=0}^N b_k x[n - k],$$

kde a_k, b_k sú konštantné koeficienty a n, k sú celé čísla. Riešenie rovnice sa skladá z dvoch častí:

$$y[n] = y_1[n] + y_2[n],$$

kde $y_1[n]$ je riešenie lineárnej diferenčnej rovnice bez pravej strany a $y_2[n]$ je riešenie lineárnej diferenčnej rovnice s pravou stranou. Najskôr nájdeme riešenie $y_1[n]$ lineárnej homogénnej diferenčnej rovnice, t. j. rovnice bez pravej strany, čo fyzikálne znamená hľadanie odozvy LDI sústavy bez budiaceho signálu ($x[n] = 0$)

$$y_1[n] = \sum_{k=1}^M c_k z_k^n,$$

kde c_k je konštanta určená z počiatočných podmienok konkrétnej LDI sústavy.

Druhé riešenie $y_2[n]$ dostaneme, ak je známy tvar postupnosti $x[n]$, t. j. tvar budiaceho signálu. Potom úplne riešenie diferenčnej rovnice je

$$y[n] = \sum_{k=1}^M c_k z_k^n + y_2[n]$$

kde zložka $y_2[n]$ predstavuje vnútenú odozvu systému.

14. Prenosová funkcia a základné časové a frekvenčné charakteristiky LDI sústav, vzájomný vzťah.

$$H(z) = \frac{\sum_{k=0}^N b_k z^{-k}}{\sum_{k=0}^M a_k z^{-k}}$$

$$H(z) = \frac{Y(z)}{X(z)} = \frac{\mathcal{Z}\{y[n]\}}{\mathcal{Z}\{x[n]\}}$$

$$H(z) = H_0 \frac{\prod_{k=1}^N (1 - c_k z^{-1})}{\prod_{k=1}^M (1 - d_k z^{-1})}$$

$$H(e^{j\Theta}) = \frac{Y(e^{j\Theta})}{X(e^{j\Theta})} = \frac{\mathcal{F}\{y[n]\}}{\mathcal{F}\{x[n]\}} = H(\Theta)e^{j\varphi(\Theta)},$$

kde $H(\Theta)$ je modulová frekvenčná charakteristika a $\varphi(\Theta)$ je fázová frekvenčná charakteristika LDI sústavy, c_k sú nulové body a d_k sú póly.

Frekvenčné charakteristiky prenosovej funkcie majú tieto základné vlastnosti:

1. Modulová frekvenčná charakteristika $H(\Theta)$ a fázová frekvenčná charakteristika $\varphi(\Theta)$ sú spojité periodické funkcie s periódou $\Theta = 2\pi$.

2. Modulová frekvenčná charakteristika $H(\Theta)$ je párna funkcia, ktorá má pri $\Theta = 0$ a $\Theta = \pi$ extrémny.

3. Fázová frekvenčná charakteristika $\varphi(\Theta)$ je nepárna funkcia, ktorá nemá v bodoch $\Theta = 0$ a $\Theta = \pi$ extrémny, ale má plynulé alebo skokové prechody s prípadnou zmenou znamienka.

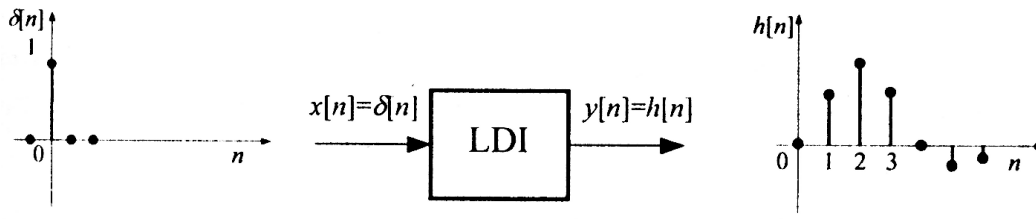
Časové charakteristiky LDI sústavy:

Pre opísanie vlastností sú vhodné odozvy sústavy buď na jednotkový impulz $\delta[n]$, alebo na jednotkovú skokovú postupnosť $\sigma[n]$.

15. Impulzová charakteristika LDI sústav a jej využitie, rozdelenie LDI sústav.

Impulzová charakteristika opisuje vlastnosti LDI sústavy v časovej oblasti. U LDI sústav sa preferuje odozva $h[n]$ na jednotkový impulz $\delta[n]$. LDI sústava je kauzálna vtedy a len vtedy, keď jej impulzová charakteristika je nulová pre všetky hodnoty $n < 0$:

$$h[n] = 0 \quad \text{pre } n < 0$$

a) LDI sústavy s konečnou impulzovou charakteristikou - FIR sústavy (bez SV)

$$y[n] = \sum_{k=0}^N b_k x[n-k] \quad \text{pre } a_0 = 1$$

Impulzová charakteristika má konečný počet členov:

$$h[n] = \begin{cases} b_n & \text{pre } n \in \langle 0; N \rangle \\ 0 & \text{pre } n > N \end{cases}$$

Výstupný signál závisí iba od $N + 1$ vzoriek vstupného signálu $x[n]$, pričom N je rád LDI sústavy a $(N + 1)$ je dĺžka LDI sústavy.

b) LDI sústavy s nekonečnou impulzovou charakteristikou - IIR sústavy (so SV)

Výstupný signál závisí aj od predchádzajúcich vzoriek výstupného signálu $y[n-k]$. Diferenčná rovnica IIR sústav má tvar:

$$y[n] = \sum_{k=0}^N b_k x[n-k] - \sum_{k=1}^M a_k y[n-k] \quad \text{pre } a_0 = 1$$

kde $x[n-k]$ predstavuje oneskorenú vzorku vstupného signálu, $y[n-k]$ predstavuje oneskorenú zložku výstupného signálu, a_k , b_k sú váhové koeficienty vstupného a výstupného signálu.

$$h[n] = \mathcal{Z}^{-1}\{H(z)\}$$

16. Opis LDI sústavy pomocou nulových bodov a pólov, výpočet frekvenčných charakteristík pre danú číslicovú frekvenciu.

Z diferenčnej rovnice dostaneme zodpovedajúcu prenosovú funkciu pre $a_0 = 1$

$$H(z) = \frac{Y(z)}{X(z)} = \frac{\sum_{k=0}^N b_k z^{-k}}{1 + \sum_{k=1}^M a_k z^{-k}} = b_0 \frac{\prod_{k=1}^N (z - c_k)}{\prod_{k=1}^M (z - d_k)} z^{M-N},$$

kde c_k sú nulové body prenosovej funkcie, d_k sú póly prenosovej funkcie.

Ak koeficienty a_k, b_k sú reálne, potom nulové body a póly môžu byť len reálne alebo komplexne združené. Stabilná LDI sústava má všetky póly prenosovej funkcie $H(z)$ vnútri jednotkovej kružnice $|z| = 1$. Nulové body môžu ležať vnútri, mimo alebo na jednotkovej kružnici. Vzťah medzi opisom nulových bodov a pólov a frekvenčnou charakteristikou prenosovej funkcie $H(z)$ pre normovanú kruhovú frekvenciu $\Theta = \Theta_0$:

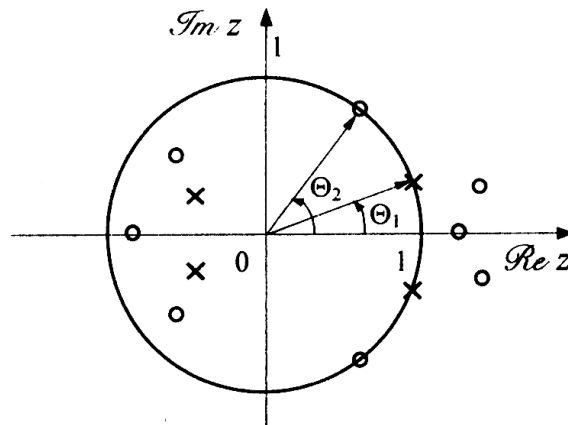
Hodnota modulovej frekvenčnej charakteristiky $H(\Theta_0)$ je určená ako súčin všetkých vzdialeností medzi bodom $z = e^{j\Theta_0}$ a nulovými bodmi, ktorý je delený súčinom všetkých vzdialeností medzi $z = e^{j\Theta_0}$ a pólmi.

Hodnotu fázovej frekvenčnej charakteristiky $\varphi(\Theta_0)$ určíme súčtom všetkých fázových príspevkov nulových bodov a odčítaním všetkých fázových príspevkov pólov.

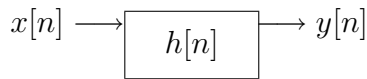
Za predpokladu $b_0 = 1$ platí:

$$H(\Theta_0) = \frac{R_1 R_2}{R_3 R_4}, \quad \varphi(\Theta_0) = \beta_1 + \beta_2 - \beta_3 - \beta_4.$$

Ak všetky nulové body stabilnej LDI sústavy ležia vnútri jednotkovej kružnice, hovoríme o sústave s minimálnou fázovou frekvenčnou charakteristikou. Zrkadlovým otočením nulových bodov okolo jednotkovej kružnice získame sústavu s neminimálnou FFCH, ktorá má rovnakú modulovú FCH. Ak prenosová funkcia obsahuje len póly, nazývame túto sústavu pólovou sústavou. Ak sústava obsahuje len nenulové nulové body a tieto sú zrkadlovo rozmiestnené v dvojiciach alebo štvoriciach, potom získame sústavu s lineárnou FFCH.

17. Korelácia medzi vstupom a výstupom LDI sústavy.

$$y[n] = h[n] * x[-k]$$

$$z_x[k] = \sum x[n].x[n - k] = x[k] * x[-k] \quad z_y[k] = y[k] * y[-k]$$

Vzájomná korelačná funkcia $z_{xy}[k]$

$$z_{xy}[k] = \sum y[n].x[n - k] = y[k] * x[n - k] = h[k] * x[k] * x[-k] \implies z_{xy}[k] = h[k] * z_x[k]$$

$$z_{yx}[k] = z_{xy}[-k] \implies z_{xy}[k] = h[-k] * z_x[k]$$

$$z_y[k] = y[k] * y[-k] = x[k] * h[k] * x[-k] * h[-k] = z_x[k] * z_h[k]$$

18. Ideálna a inverzná LDI sústava, frekvenčné charakteristiky prenosovej funkcie, LDI sústavy s minimálnou a neminimálnou fázovou frekvenčnou charakteristikou.

V ideálnom prípade požadujeme, aby signál bol zosilnený alebo zoslabený s určitým oneskorením. Diferenčná rovnica má tvar: $y[n] = K.x[n - n_0]$

kde K je reálne číslo, n_0 je celé číslo. Použitím transformácie Z dostaneme:

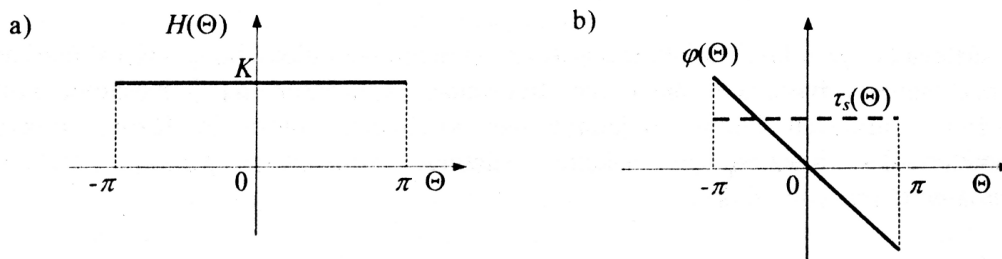
$$Y(z) = K.X(z).z^{-n_0} \implies H(z) = \frac{Y(z)}{X(z)} = K.z^{-n_0}$$

Frekvenčný prenos: $H(e^{j\Theta}) = K e^{-j\Theta n_0}$

Modulová a fázová frekvenčná charakteristika ideálnej LDI sústavy má tvar:

$$H(\Theta) = K \quad \varphi(\Theta) = -\Theta n_0 \quad \text{pre } \Theta \in (-\pi; \pi)$$

Pre charakteristiku skupinového oneskorenia platí: $\tau_s(\Theta) = -\frac{d\varphi(\Theta)}{d\Theta} = n_0$

Frekvenčné charakteristiky ideálnej LDI sústavy: a) modulová, b) fázová a charakteristika skupinového oneskorenia

Inverzná LDI sústava: $H(z) \longrightarrow H_i(z)$

$$H_v(z) = H(z).H_i(z) = 1 \longleftrightarrow h_v[n] = h[n] * h_i[n] = \delta[n]$$

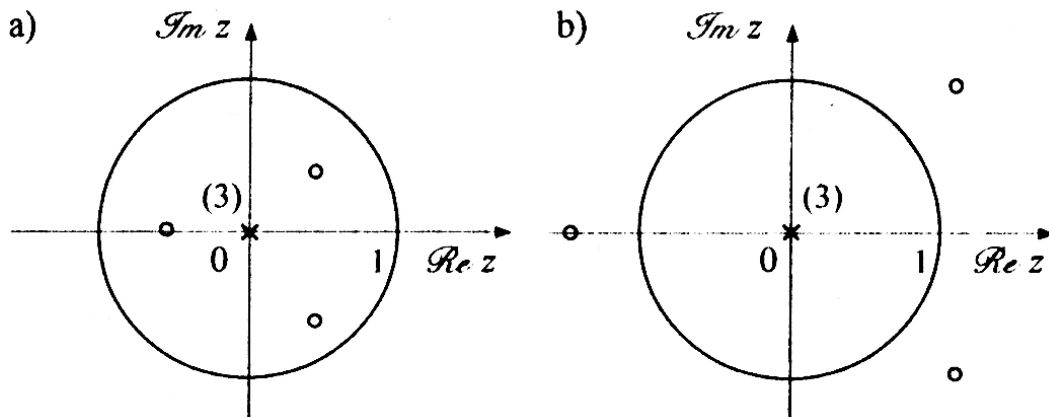
$$H_i(z) = \frac{1}{H(z)} \Rightarrow H_i(e^{j\Theta}) = \frac{1}{H(e^{j\Theta})}$$

$$a_0 = 1 \Rightarrow H(e^{j\Theta}) = b_0 \frac{\prod_{k=1}^N (1 - c_k z^{-1})}{\prod_{k=1}^M (1 - d_k z^{-1})}$$

$$H_i(e^{j\Theta}) = b_0^{-1} \frac{\prod_{k=1}^M (1 - d_k z^{-1})}{\prod_{k=1}^N (1 - c_k z^{-1})}$$

Stabilita: $|d_k| < 1$ nuly $\longleftrightarrow$ póly $|c_k| < 1$

Ak všetky nulové body stabilnej LDI sústavy ležia vnútri jednotkovej kružnice, hovoríme o sústave s minimálnou fázovou frekvenčnou charakteristikou. Zrkadlovým otočením nulových bodov okolo kružnice získame sústavu s neminimálnou fázovou frekvenčnou charakteristikou (ktorá má rovnakú modulovú FCH).

19. Stabilita LDI sústav v časovej a vo frekvenčnej oblasti, stabilita LDI sústavy 2. rádu (trojuholník stability).

a) LDI sústava je stabilná, ak jej kauzálna impulzová charakteristika $h[n]$ je absolútne konvergentný rad a jeho súčet je konečné číslo, t. j.

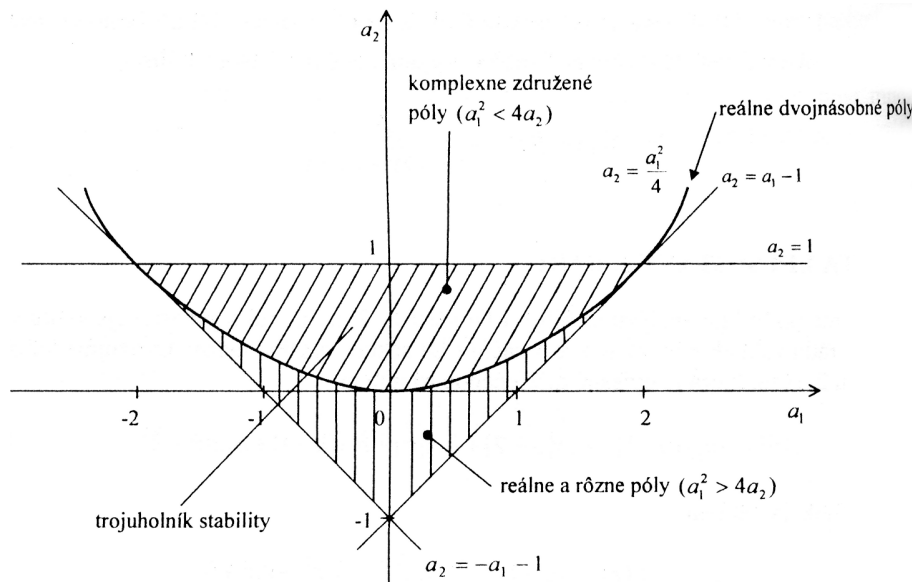
$$\sum_{n=0}^{\infty} |h[n]| = M < \infty$$

Pri nesplnení tejto podmienky je LDI sústava nestabilná, alebo je na hranici stability.

b) LDI sústava je stabilná, aké všetky póly prenosovej funkcie $H(z)$ (korene charakteristickej rovnice) ležia vnútri kruhu s polomerom $r = 1$ v z -rovine.

LDI sústava je na hranici stability, ak póly prenosovej funkcie $H(z)$ ležia na kružnici s polomerom $r = 1$ v z -rovine a sú jednoduché.

LDI sústava je nestabilná, ak póly prenosovej funkcie $H(z)$ ležia v z -rovine mimo kruhu s polomerom $r = 1$.

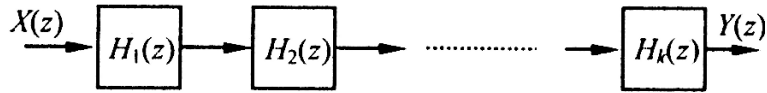
20. Kaskádna a paralelná štruktúra LDI sústavy, prenosová funkcia a impulzová charakteristika.

$$H(z) = H_1(z)H_2(z) \dots H_k(z) = \prod_{i=1}^k H_i(z)$$

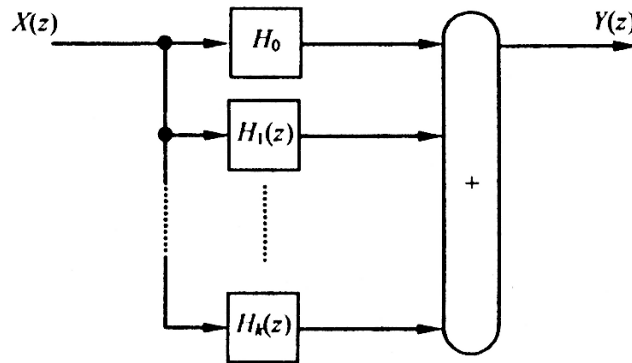
$$h[n] = h_1[n] * h_2[n] * \dots * h_k[n]$$

$$H(z) = H_0 + H_1(z) + H_2(z) + \dots + H_k(z) = H_0 + \sum_{i=1}^k H_i(z)$$

$$h[n] = H_0\delta[n] + h_1[n] + h_2[n] + \dots + h_k[n] = H_0\delta[n] + \sum_{i=1}^k h_i[n]$$

Obr. 5.1 Kaskádna štruktúra

Obr. 5.4 Paralelná štruktúra

21. Kaskádna štruktúra FIR sústavy pomocou sústav 1. a 2. rádu, prenosová funkcia, orientovaný graf.

Kauzálna FIR sústava N-tého rádu má prenosovú funkciu v tvare:

$$H(z) = \sum_{n=0}^N b_n z^{-n}$$

Prenosová funkcia obsahuje len nulové body, okrem N-násobného pólu v $z = 0$. V časovej oblasti možno FIR sústavu opísať diferenčnou rovnicou

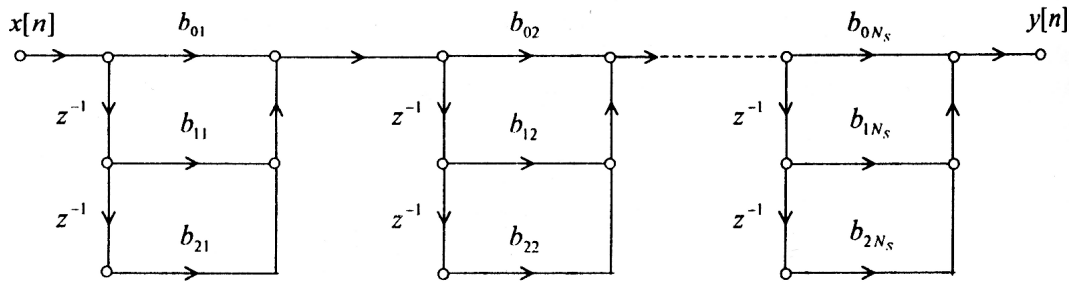
$$y[n] = \sum_{k=0}^N b_k x[n - k]$$

Impulzová charakteristika má konečný počet členov:

$$h[n] = \begin{cases} b_n & \text{pre } n \in \{0, \dots, N\} \\ 0 & \text{inde} \end{cases}$$

Kaskádna štruktúra FIR sústavy sa získa rozkladom prenosovej funkcie $H(z)$ na súčin jednotlivých sekcií 2. rádu

$$H(z) = \sum_{n=0}^N h[n] z^{-n} = \prod_{k=1}^{N_s} (b_{0k} + b_{1k} z^{-1} + b_{2k} z^{-2}) \quad N_s = \lceil (N + 1)/2 \rceil$$

22. Kaskádna štruktúra IIR sústavy pomocou sústav 1. a 2. rádu, prenosová funkcia, orientovaný graf.

IIR sústavy možno opísať diferenčnou rovnicou

$$y[n] = \sum_{k=0}^N b_k x[n - k] - \sum_{k=1}^N a_k y[n - k]$$

Zodpovedajúca prenosová funkcia má tvar

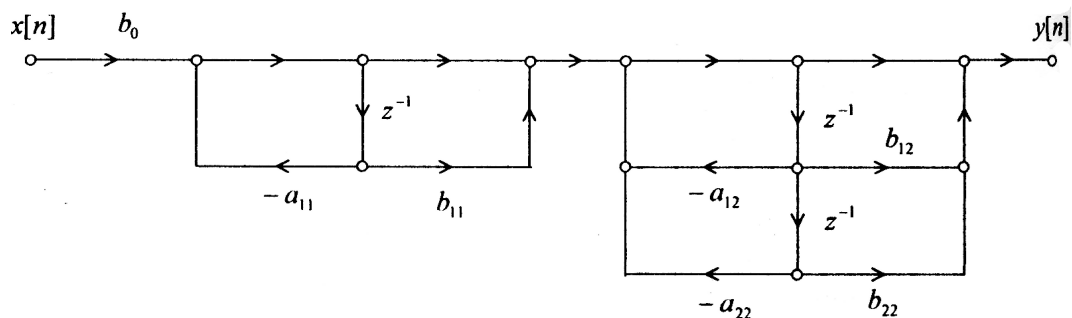
$$H(z) = \frac{\sum_{k=0}^N b_k z^{-k}}{1 + \sum_{k=1}^N a_k z^{-k}}$$

Prenosovú funkciu možno vyjadriť v tvare súčinu prenosových funkcií 2. rádu

$$H(z) = b_0 \prod_{k=1}^{N_s} \frac{(1 + b_{1k} z^{-1} + b_{2k} z^{-2})}{(1 + a_{1k} z^{-1} + a_{2k} z^{-2})}$$

Kaskádna realizácia prenosovej funkcie 3. rádu

$$H(z) = b_0 \left(\frac{1 + b_{11} z^{-1}}{1 + a_{11} z^{-1}} \right) \left(\frac{1 + b_{12} z^{-1} + b_{22} z^{-2}}{1 + a_{12} z^{-1} + a_{22} z^{-2}} \right)$$

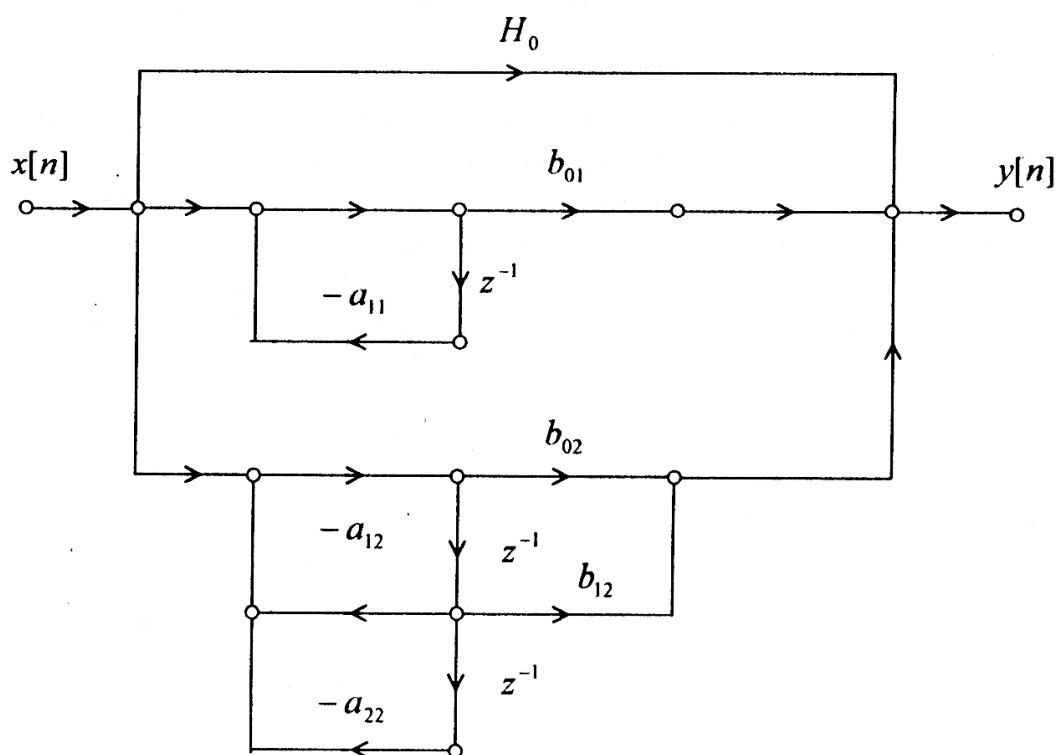

23. Paralelná štruktúra IIR sústav pomocou sústav 1. a 2. rádu, prenosová funkcia, orientovaný graf.

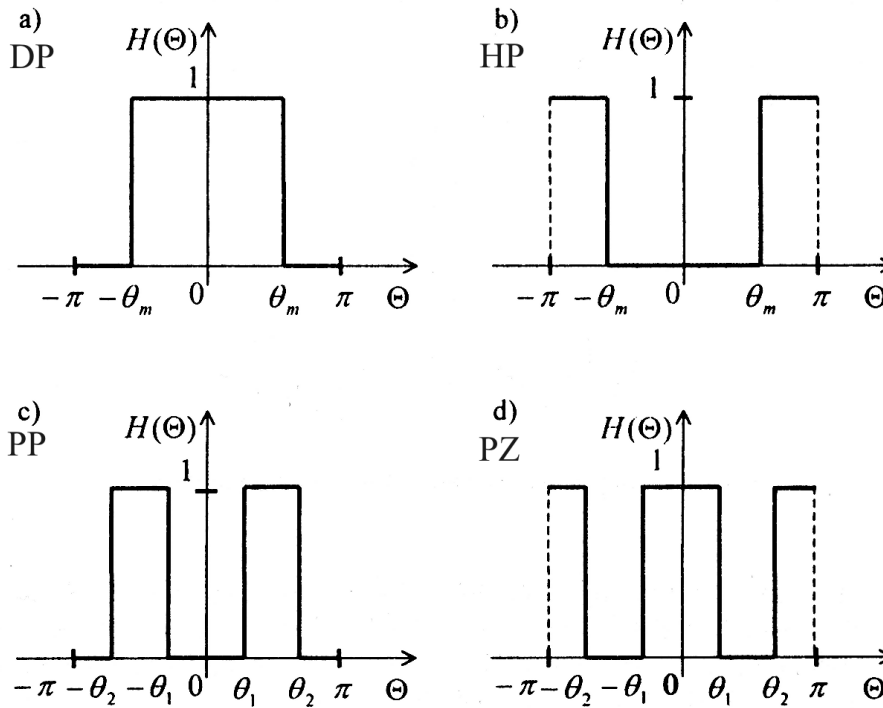
Prenosovú funkciu IIR filtra možno realizovať pomocou paralelnej štruktúry použitím rozkladu prenosovej funkcie na parciálne zlomky. Uvažujme jednoduché póly, prenosovú funkciu vyjadríme v tvare

$$H(z) = H_0 + \sum_k \left(\frac{b_{0k} + b_{1k}z^{-1}}{1 + a_{1k}z^{-1} + a_{2k}z^{-2}} \right)$$

pre reálne póly $a_{2k} = b_{1k} = 0$. Možná realizácia je znázornená na obrázku.

24. Frekvenčné a časové charakteristiky ideálnych číslicových filtrov.

Pásmo prepúšťania: $H(\Theta) = 1$

Pásmo tlnenia: $H(\Theta) = 0$

Prechodné pásmo = 0

Filter	$h[n], n \neq 0$
DP	$\frac{\Theta_p}{\pi} \text{si}(\Theta_p n)$
HP	$-\frac{\Theta_p}{\pi} \text{si}(\Theta_p n)$
PP	$\frac{\Theta_2}{\pi} \text{si}(\Theta_2 n) - \frac{\Theta_1}{\pi} \text{si}(\Theta_1 n)$
PZ	$\frac{\Theta_1}{\pi} \text{si}(\Theta_1 n) - \frac{\Theta_2}{\pi} \text{si}(\Theta_2 n)$

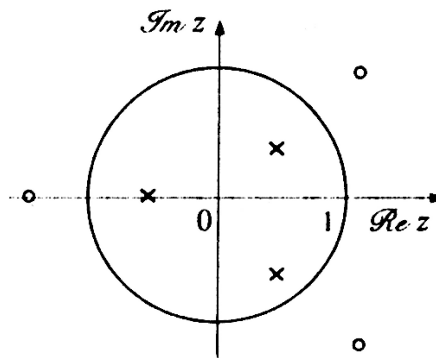
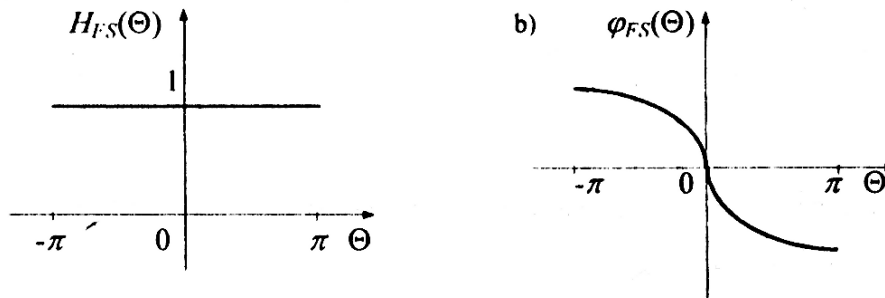

25. Číslicové fázovacie systavy - základné vlastnosti, rozloženie nulových bodov a pólov, použitie.

Základné vlastnosti fázovacích sústav:

1. $H(\Theta) = konst \quad \Theta \in \langle -\pi; \pi \rangle$
2. $\varphi(\Theta)$ odpovedá rádu fázovacej sústavy

Použitie: fázový korektor, reverberátor.

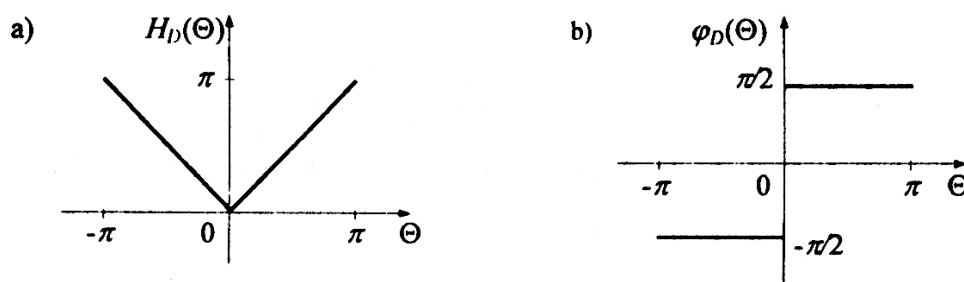
26. Ideálny číslicový derivátor, frekvenčné charakteristiky.

Frekvenčný prenos ideálneho diskrétného derivátora má tvar:

$$H_D(e^{j\Theta}) = j\Theta \quad \text{pre } |\Theta| \leq \pi$$

Modulová a fázová frekvenčná charakteristika má potom tvar

$$H_D(\Theta) = |\Theta| \quad \text{pre } |\Theta| \leq \pi \quad \varphi_D(\Theta) = \begin{cases} \pi/2 & \text{pre } \Theta \in (0; \pi) \\ -\pi/2 & \text{pre } \Theta \in (-\pi; 0) \end{cases}$$

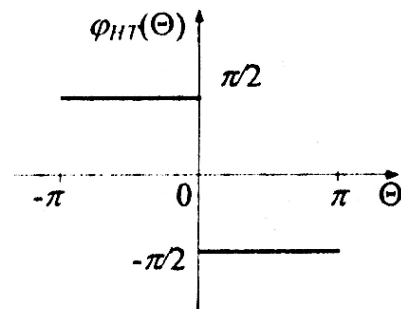
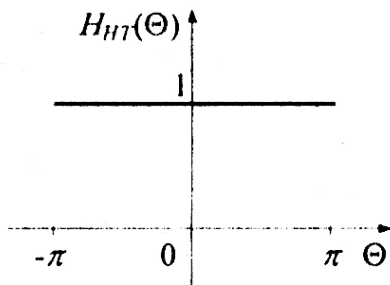
27. Ideálny číslicový Hilbertov transformátor, frekvenčné charakteristiky.

Frekvenčná charakteristika Hilbertovho transformátora:

$$H_{HT}(e^{j\Theta}) = \begin{cases} -j & \text{pre } \Theta \in (0; \pi) \\ j & \text{pre } \Theta \in (-\pi; 0) \end{cases}$$

Modulová a fázová frekvenčná charakteristika má tvar:

$$H_{HT}(\Theta) = 1 \quad \text{pre } |\Theta| \leq \pi \quad \varphi_{HT}(\Theta) = \begin{cases} -\pi/2 & \text{pre } \Theta \in (0; \pi) \\ \pi/2 & \text{pre } \Theta \in (-\pi; 0) \end{cases}$$

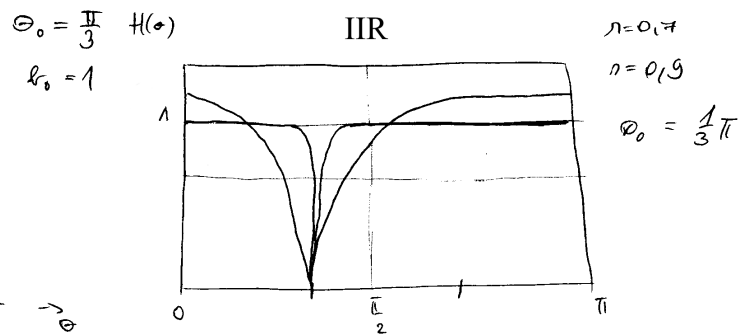
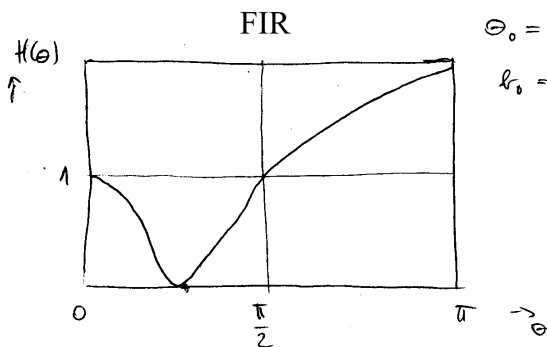
28. Úzkopásmová zádrž (notch filter).

a) ako FIR filter: $c_{1,2} = e^{\pm j\Theta_0}$

$$H(z) = b_0(1 - 2 \cos \Theta_0 z^{-1} + z^{-2})$$

b) ako IIR filter: $c_{1,2} = e^{\pm j\Theta_0}$ $d_{1,2} = r \cdot e^{\pm j\Theta_0}$

$$H(z) = b_0 \frac{1 - 2 \cos \Theta_0 z^{-1} + z^{-2}}{1 - 2r \cos \Theta_0 z^{-1} + r^2 z^{-2}}$$

29. Hrebeňový (comb) filter.

a) ako FIR filter:

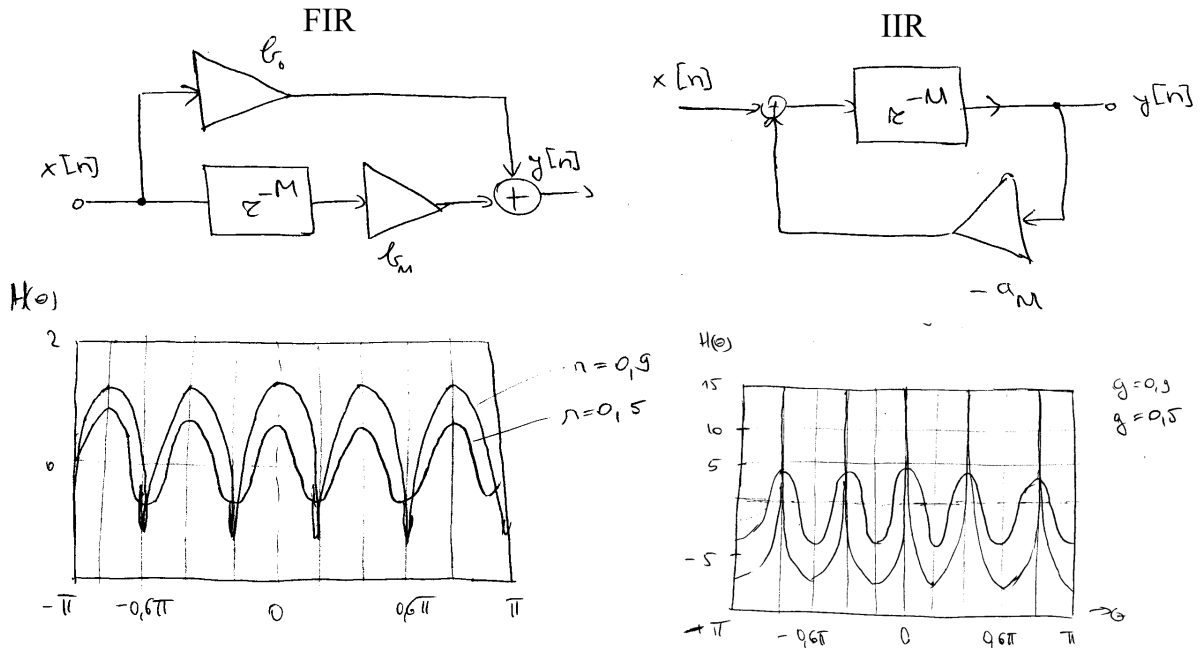
$$y[n] = b_0 \cdot x[n] + b_M \cdot x[n - M]$$

$$H(z) = b_0 + b_M \cdot z^{-M}$$

b) ako IIR filter:

$$y[n] = x[n - M] - a_M \cdot y[n - M]$$

$$H(z) = \frac{z^{-M}}{1 + a_M \cdot z^{-M}}$$

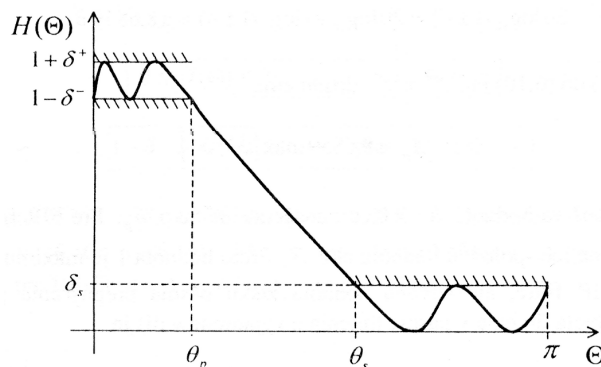

30. Špecifikácia číslicového DP filtra, tolerančná schéma a základné parametre.

$$1 - \delta^- \leq H(\Theta) \leq 1 + \delta^+ \quad \text{pre} \quad 0 \leq \Theta \leq \theta_p$$

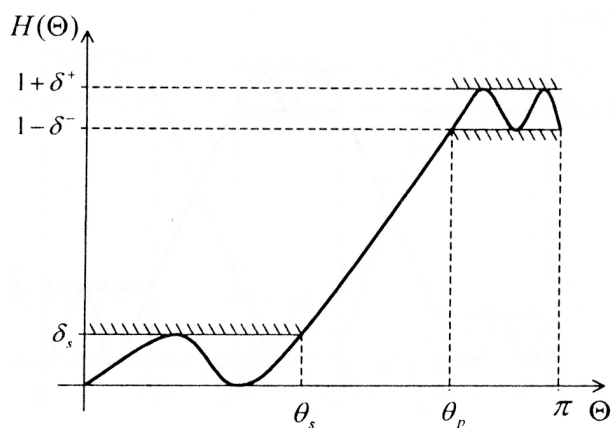
$$0 \leq H(\Theta) \leq \delta_s \quad \text{pre} \quad \theta_s \leq \Theta \leq \pi$$

$$A_s = -20 \log \delta_s \quad A_p \approx 8,6859 \cdot \max\{\delta^+; \delta^-\}$$

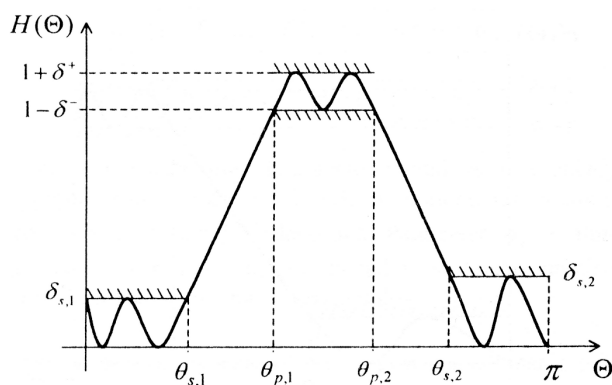
31. Špecifikácia číslicového HP filtra, tolerančná schéma a základné parametre.

$$\begin{aligned}
 0 \leq H(\Theta) \leq \delta_s & \quad \text{pre} \quad 0 \leq \Theta \leq \theta_s \\
 1 - \delta^- \leq H(\Theta) \leq 1 + \delta^+ & \quad \text{pre} \quad \theta_p \leq \Theta \leq \pi \\
 A_s = -20 \log \delta_s & \quad A_p \approx 8,6859 \cdot \max\{\delta^+; \delta^-\}
 \end{aligned}$$

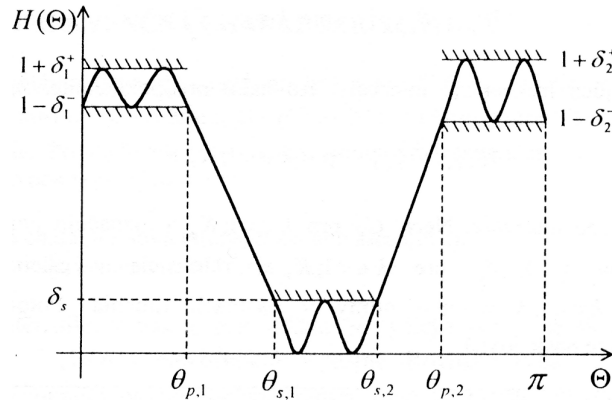
32. Špecifikácia číslicového PP filtra, tolerančná schéma a základné parametre.

$$\begin{aligned}
 0 \leq H(\Theta) \leq \delta_{s,1} & \quad \text{pre} \quad 0 \leq \Theta \leq \theta_{s,1} \\
 1 - \delta^- \leq H(\Theta) \leq 1 + \delta^+ & \quad \text{pre} \quad \theta_{p,1} \leq \Theta \leq \theta_{p,2} \\
 0 \leq H(\Theta) \leq \delta_{s,2} & \quad \text{pre} \quad \theta_{s,2} \leq \Theta \leq \pi \\
 A_p \approx 8,6859 \cdot \max\{\delta^+; \delta^-\} \\
 A_{s,1} = -20 \log \delta_{s,1} & \quad A_{s,2} = -20 \log \delta_{s,2}
 \end{aligned}$$

33. Špecifikácia číslicového PZ filtra, tolerančná schéma a základné parametre.

$$\begin{aligned}
 1 - \delta_1^- &\leq H(\Theta) \leq 1 + \delta_1^+ && \text{pre } 0 \leq \Theta \leq \theta_{p,1} \\
 0 &\leq H(\Theta) \leq \delta_s && \text{pre } \theta_{s,1} \leq \Theta \leq \theta_{s,2} \\
 1 - \delta_2^- &\leq H(\Theta) \leq 1 + \delta_2^+ && \text{pre } \theta_{p,2} \leq \Theta \leq \pi \\
 A_{p,1} &\approx 8,6859 \cdot \max\{\delta_1^+; \delta_1^-\} && A_{p,2} \approx 8,6859 \cdot \max\{\delta_2^+; \delta_2^-\} \\
 &&& A_s = -20 \log \delta_s
 \end{aligned}$$

34. Špecifikácia viacpásmového číslicového filtra, tolerančná schéma a základné parametre.

Viacpásmové filtre poskytujú rozdielne frekvenčné pásma prepúšťania a tlmenia. Sú charakterizované parametrami ako:

1. rozdelenie frekvenčného pásma $\langle 0; \pi \rangle$ na konečný počet intervalov
2. požadovaný zisk a povolené tolerancie pre každé pásmo prepúšťania
3. prahová hodnota tlmenia pre každé pásmo tlmenia

Majme K_p pásiem prepúšťania a nech

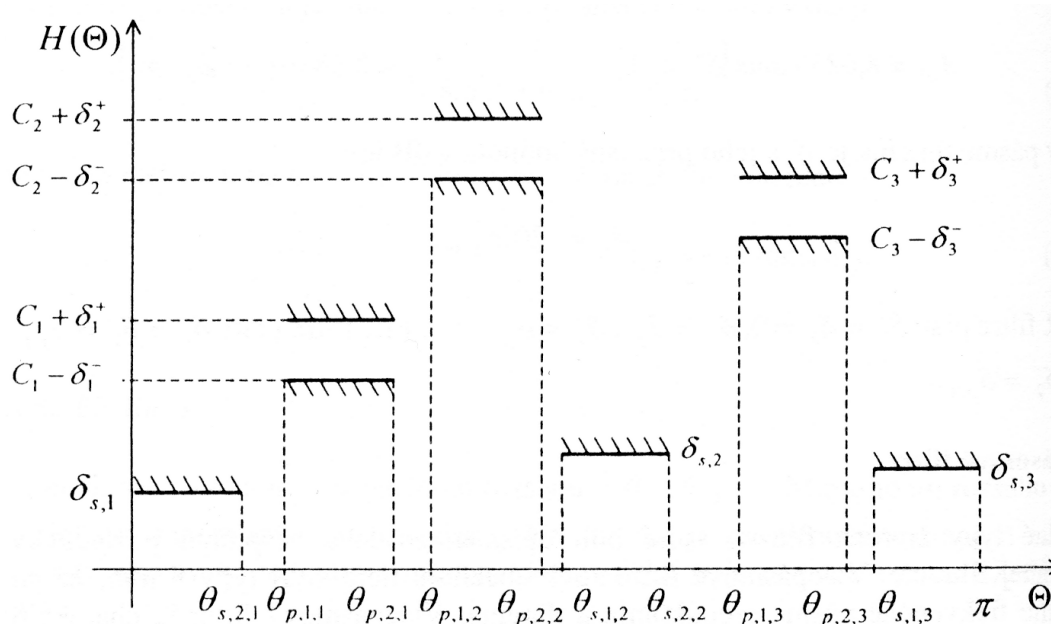
$$[\theta_{p,1,k}; \theta_{p,2,k}] \quad \text{pre } k \in \langle 1; K_p \rangle$$

označuje zodpovedajúce frekvenčné intervaly. Rovnako predpokladáme, že K_s sú pásma tlmenia, kde

$$[\theta_{s,1,k}; \theta_{s,2,k}] \quad \text{pre } k \in \langle 1; K_s \rangle$$

sú príslušné frekvenčné intervaly. Nech C_k je požadovaný zisk a δ_k^-, δ_k^+ sú tolerancie v pásmo prepúšťania, $\delta_{s,k}$ sú útlmy v pásmach tlmenia. Potom špecifikácia je nasledovná:

$$\begin{aligned}
 C_k - \delta_k^- &\leq H(\Theta) \leq C_k + \delta_k^+ && \theta_{p,1,k} \leq \Theta \leq \theta_{p,2,k} && 1 \leq k \leq K_p \\
 0 &\leq H(\Theta) \leq \delta_{s,k} && \theta_{s,1,k} \leq \Theta \leq \theta_{s,2,k} && 1 \leq k \leq K_s
 \end{aligned}$$

35. Číslicové FIR filtre s lineárnou a zovšeobecnenou lineárnou FFCH, fázové a skupinové oneskorenie.

FIR s lineárnou FFCH

$$H(e^{j\Theta}) = A(\Theta)e^{-j\Theta\tau_f}$$

Fázové oneskorenie:

$$\tau_f = -\frac{\Phi(\Theta)}{\Theta}$$

Filtre s lineárnou FFCH sú charakterizované konštantným skupinovým oneskorením.

Zovšeobecnená lineárna FFCH

$$H(e^{j\Theta}) = A(\Theta)e^{j(\Phi_0 - \Theta\tau_s)}$$

Ak je FFCH diferencovateľná, potom *skupinové oneskorenie* je definované:

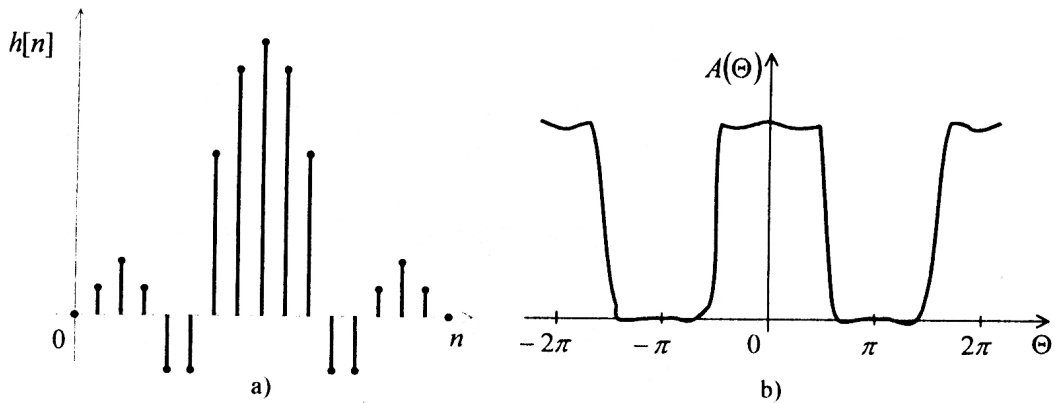
$$\tau_s(\Theta) = -\frac{d\Phi(\Theta)}{d\Theta}$$

GLP filter je charakterizovaný konštantným skupinovým oneskorením.

36. FIR filter s lineárnou FFCH - typ I, impulzová a amplitúdová charakteristika.

$$N = 2M \quad \Phi_0 = 0 \quad \tau_f = konst \quad h[n] = h[N - n] \quad T = 2\pi$$

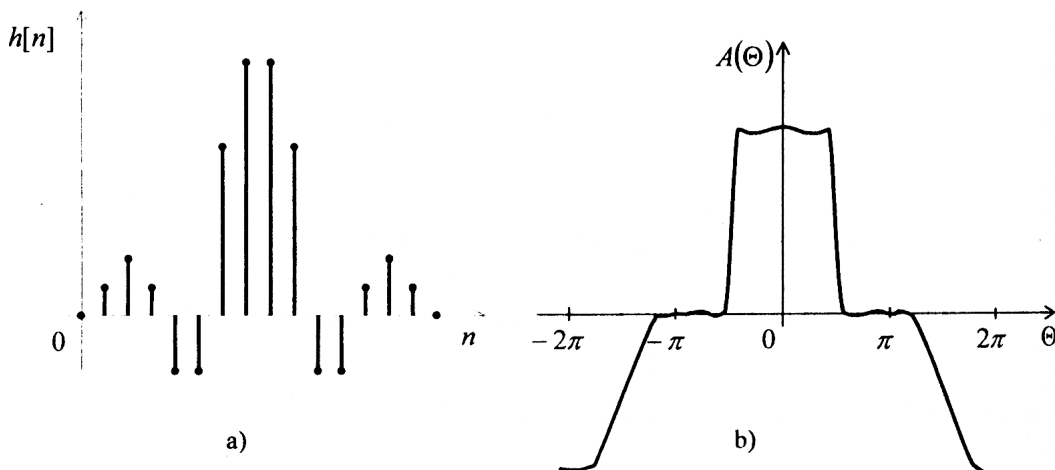
$$A_I(\Theta) = \sum_{n=0}^M h_1[n] \cos(\Theta n)$$

37. FIR filter s lineárnou FFCH - typ II, impulzová a amplitúdová charakteristika.

$$N = 2M + 1 \quad \Phi_0 = 0 \quad \tau_f = konst \quad h[n] = h[N - n] \quad T = 4\pi$$

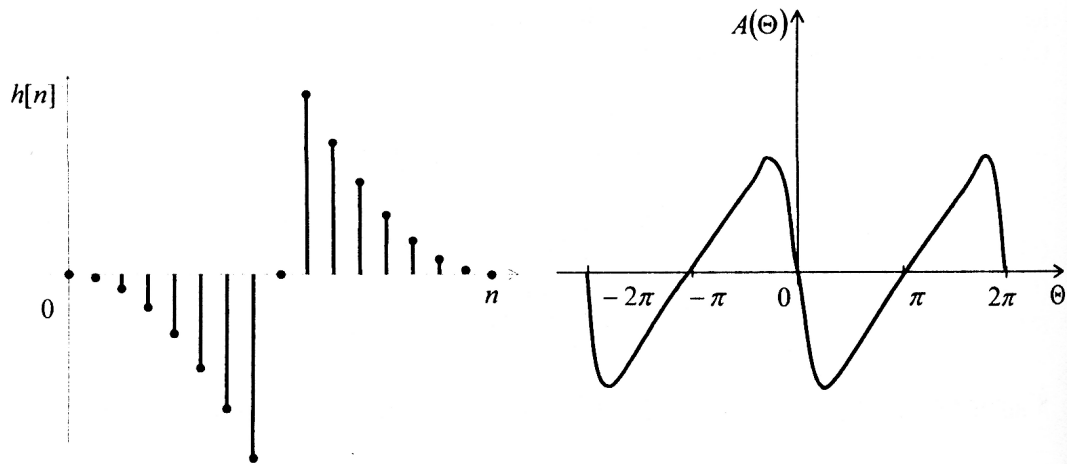
$$A_{II}(\Theta) = \cos(0,5\Theta) \sum_{n=0}^M h_1[n] \cos(\Theta n)$$

38. FIR filter s lineárnou FFCH - typ III, impulzová a amplitúdová charakteristika.

$$N = 2M \quad \Phi_0 = 0,5\pi \quad \tau_s = konst \quad h[n] = -h[N - n] \quad T = 2\pi$$

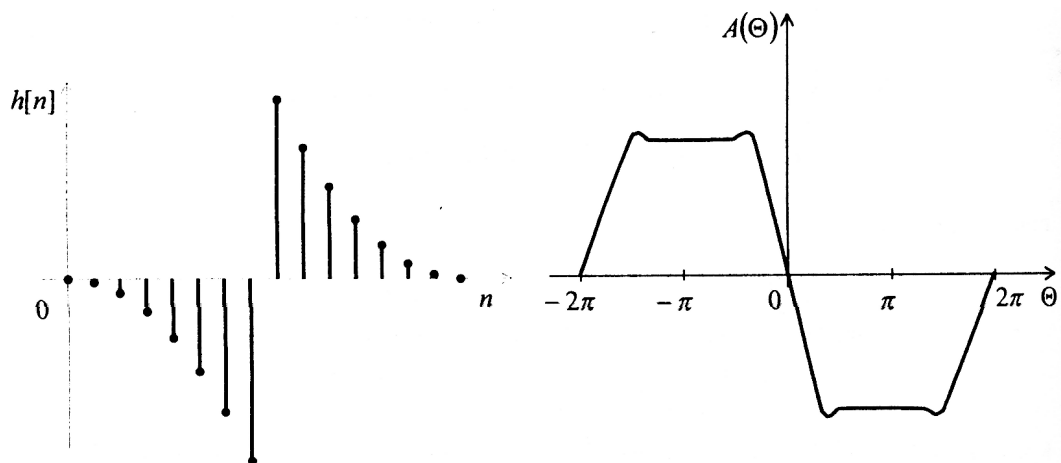
$$A_{III}(\Theta) = \sin(\Theta) \sum_{n=0}^M h_1[n] \cos(\Theta n)$$

39. FIR filter s lineárnou FFCH - typ IV, impulzová a amplitúdová charakteristika.

$$N = 2M + 1 \quad \Phi_0 = 0,5\pi \quad \tau_s = konst \quad h[n] = -h[N - n] \quad T = 4\pi$$

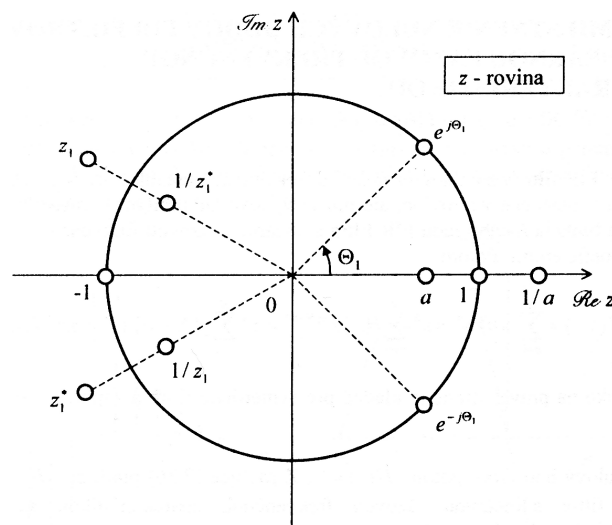
$$A_{IV}(\Theta) = \sin(0,5\Theta) \sum_{n=0}^M h_1[n] \cos(\Theta n)$$

40. FIR filtre s lineárnou FFCH, základné vlastnosti, rozmiestnenie nulových bodov.

Typ	I	II	III	IV
Rád	párny	nepárny	párny	nepárny
Symetria $h[n]$	symetrická	symetrická	antisymetrická	antisymetrická
Symetria $A(\Theta)$	symetrická	symetrická	antisymetrická	antisymetrická
Periódá $A(\Theta)$	2π	4π	2π	4π
Φ_0	0	0	$0,5\pi$	$0,5\pi$
$F(\Theta)$	1	$\cos(0,5\Theta)$	$\sin \Theta$	$\sin(0,5\Theta)$
$H(0)$	ľubovoľná	ľubovoľná	0	0
$H(\pi)$	ľubovoľná	0	0	ľubovoľná

41. Základný princíp použitia okien, hlavné parametre okien.

Základné vlastnosti a parametre okien:

- relatívna šírka hlavného laloku zvoleného okna vzhľadom na šírku hlavného laloku pravouhlého okna rovnakej dĺžky
- relatívna úroveň postranného laloku vzhľadom na hlavný lalok
- čo najužší hlavný lalok
- čo najnižšie postranné laloky oproti hlavnému laloku

Typy okien: pravouhlé, Bartlettovo, Hannovo, Hammingovo, Blackmanovo okno.

Princíp metódy okien: majme nekonečne dlhú postupnosť $y[n]$, vyberieme krátky segment z $y[n]$ a označíme $x[n]$. Túto operáciu možno opísať ako násobenie $y[n]$ pravouhlým oknom $w_r[n]$, kde

$$w_r[n] = \begin{cases} 1 & \text{pre } 0 \leq n \leq N - 1 \\ 0 & \text{inde} \end{cases}$$

Násobeniu v časovej oblasti zodpovedá konvolúcia vo frekvenčnej oblasti

$$X(e^{j\Theta}) = \frac{1}{2\pi} Y(e^{j\Theta}) * W_r(e^{j\Theta}) \quad D(\Theta; N) = \frac{\sin(0,5\Theta N)}{\sin(0,5\Theta)} \quad \text{Dirichletova funkcia}$$

42. Návrh FIR filtrov metódou okien.

1. Špecifikácia požiadaviek $H_d(e^{j\Theta})$, δ_p , δ_s , Θ_p , Θ_s
2. Voľba N (N je dĺžka impulzovej charakteristiky, $N-1$ je rád filtra)
3. Výpočet ideálnej impulzovej charakteristiky $h_d[n]$
4. Voľba vhodného okna a výpočet koeficientov filtra $h[n] = h_d[n] \cdot w[n]$
5. Výpočet frekvenčnej charakteristiky filtra $H(e^{j\Theta}) = \sum_{n=0}^{N-1} h[n] e^{-j\Theta n}$

43. Návrh FIR filtrov metódou frekvenčného vzorkovania.

Princíp metódy vychádza z frekvenčného vzorkovania modulovej frekvenčnej charakteristiky $H(\Theta)$ pomocou N vzoriek v ekvidistantných bodoch $\Theta_k = (2k\pi)/N$. DFT impulzovej charakteristiky $h[n]$ definuje hodnoty frekvenčnej charakteristiky v diskretných frekvenciách

$$H[k] = \sum_{n=0}^{N-1} h[n] W_N^{kn} \quad \text{pre } k = 0, 1, \dots, N-1$$

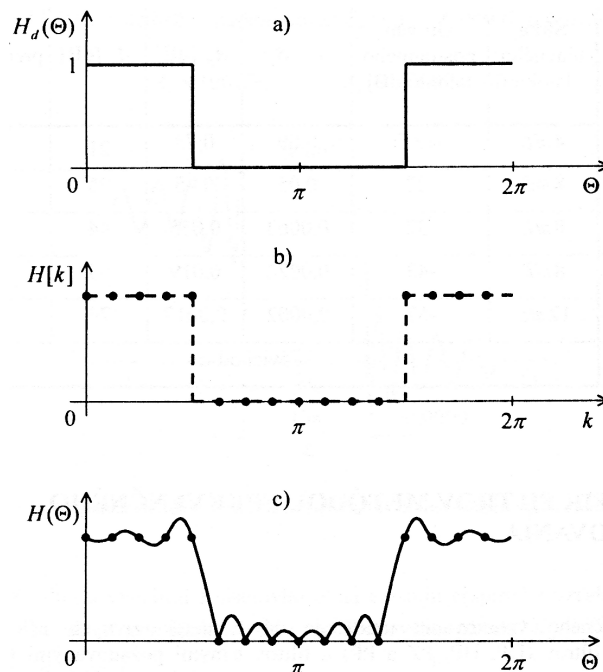
Potom určíme frekvenčnú charakteristiku prenosovej funkcie v diskretných frekvenciách

$$H_d(e^{j\Theta})|_{\Theta=\frac{2k\pi}{N}} = H(e^{j\frac{2k\pi}{N}}) = \sum_{n=0}^{N-1} h[n] W_N^{kn} \quad \text{pre } k = 0, 1, \dots, N-1$$

Nakoniec z N vzoriek FCH získame N koeficientov filtra

$$h[n] = \frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} H[k] W_N^{-nk} \quad \text{pre } n = 0, 1, \dots, N-1$$

$$H_d(e^{j\Theta}) \longrightarrow H[k] \longrightarrow h[n] \longrightarrow H(e^{j\Theta})$$

44. Základné metódy návrhu IIR filtrov.

a) metódy, ktoré využívajú analógové prototypy, súvislosť medzi p-rovinou a z-rovinou:

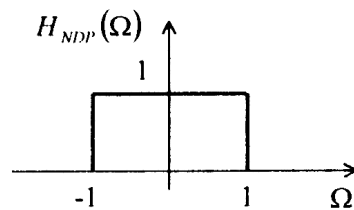
- metóda invariance impulzovej charakteristiky
- metóda spätných diferencií
- metóda bilineárnej transformácie

b) metódy priameho návrhu v z-rovine bez nadväznosti na analógové ekvivalenty:

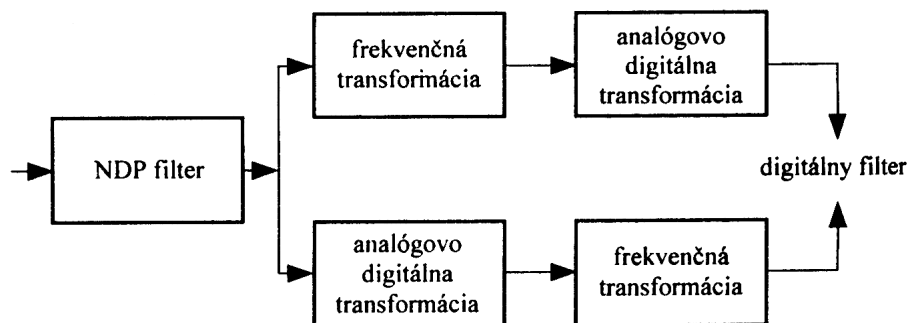
- metóda najmenších štvorcov
- identifikačné parametrické metódy

45. Postup návrhu číslicových IIR filtrov na základe analógového NDP filtra.

Modulová frekvenčná charakteristika normovaného DP filtra je znázornená na obrázku

Prenosovú funkciu digitálneho filtra možno získať dvoma spôsobmi:

Na použitie analógovo digitálnej transformácie sa kladú dve základné požiadavky:

1. stabilný analógový filter sa musí transformovať na stabilný digitálny filter
2. základné frekvenčné vlastnosti analógového filtra musia ostať po frekvenčnej transformácii zachované.

Postup návrhu:

1. formulácia požiadaviek na digitálny filter
2. transformácia týchto požiadaviek na analógový NDP filter
3. návrh analógového NDP filtra (nájdanie prenosovej funkcie $H_a(p)$)
4. transformácia prenosovej funkcie $H_a(p)$ na prenosovú funkciu $H(z)$

46. Frekvenčné transformácie v analógovej a v číslicovej oblasti.

Frekvenčné transformácie v analógovej oblasti

Majme DP filter s medznou kruhovou frekvenciou pásma prepúšťania ω_p a chceme ho konvertovať na iný DP filter s medznou kruhovou frekvenciou pásma prepúšťania ω'_p . To dosiahneme pomocou transformácie

$$p \rightarrow \frac{\omega_p}{\omega'_p} p$$

Týmto spôsobom získame DP filter s prenosovou funkciou

$$H_{DP}(p) = H_p\left(\left(\omega_p/\omega'_p\right)p\right)$$

Ak chceme konvertovať DP filter na HP filter

$$p \rightarrow \frac{\omega_p \omega'_p}{p}$$

$$H_{HP}(p) = H_p\left(\left(\omega_p \omega'_p\right)/p\right)$$

Frekvenčné transformácie v digitálnej oblasti

Ide o nájdenie triedy zobrazenia $g(z)$, ktorá nezmení priebeh modulovej frekvenčnej charakteristiky v pásme prepúšťania a v pásme tlmenia, ale zmení len polohu okrajov pásma prepúšťania. Táto transformácia predstavuje zmenu premennej z^{-1} racionálnou funkciou $g(z^{-1})$ pri splnení nasledovných podmienok:

1. mapovanie $z^{-1} \rightarrow g(z^{-1})$ musí mapovať body vnútri jednotkovej kružnice v z-rovine opať do jednotkovej kružnice
2. jednotková kružnica sa musí mapovať sama do seba

$$g(z^{-1}) = \pm \prod_{k=1}^n \frac{z^{-1} - c_k}{1 - c_k z^{-1}}$$

47. Návrh IIR filtrov metódou spätných diferencií.

Pri tejto metóde sa využíva vlastnosť, že LSI sústavu možno opísať diferenciálnou rovnicou. Cieľom metódy je snaha nahradiť túto diferenciálnu rovnicu, ktorá vedie k prenosovej funkcii analógového filtra, diferenčnou rovnicou, ktorá vedie k prenosovej funkcii digitálneho filtra. Aproximujeme deriváciu funkcie konečnou diferenciou:

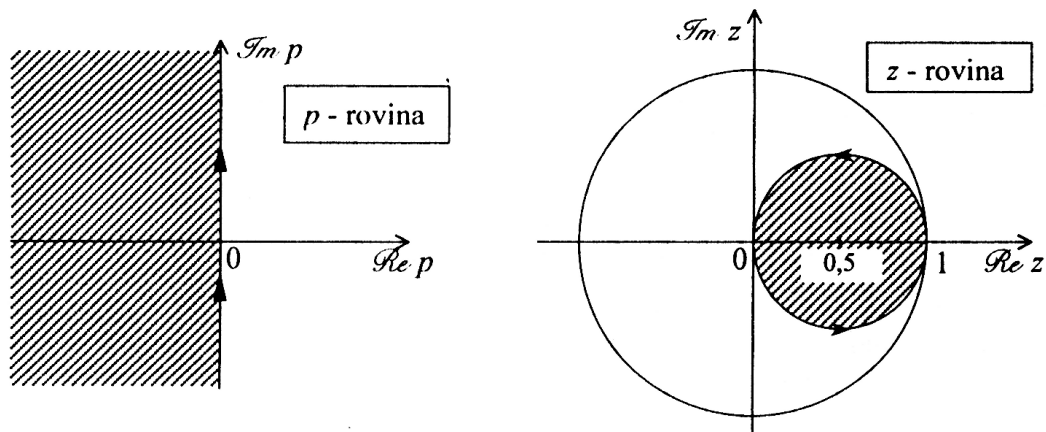
$$\left. \frac{dy(t)}{dt} \right|_{t=nT} \approx \frac{y[nT] - y[nT - T]}{T} = \frac{y_d[n] - y_d[n - 1]}{T}$$

kde $y_d[n]$ predstavuje výstupný signál LDI sústavy. So znižovaním vzorkovacej periódy T sa bude zvyšovať presnosť aproximácie. Operátor spätnej diferencie

$$p \leftarrow \frac{1 - z^{-1}}{T}$$

Potom prenosová funkcia $H(z) = H_a(p) \Big|_{p=\frac{1-z^{-1}}{T}}$, pričom každý pól (nulový bod) $p = p_k$ je nahradený pólom (nulovým bodom) $z_k = \frac{1}{1 - p_k T}$

Imaginárna os p -roviny je transformovaná do kruhu s polomerom 0,5 v z -rovine a so stredom pre $z = 0,5$.

48. Návrh IIR filtrov metódou invariencie impulzovej charakteristiky.

Impulzovú charakteristiku digitálneho filtra $h[n]$ získame rovnomerným vzorkovaním impulzovej charakteristiky analógového filtra $h_a(t)$:

$$h[n] = h_a(nT) \quad \text{pre } n = 0, 1, 2, \dots$$

1. z prenosovej funkcie $H_a(p)$ pomocou inverznej LT určíme $h_a(t)$
2. na získanie $h[n]$ vzorkujeme impulznú charakteristiku $h_a(t)$ periódou vzorkovania T
3. prenosovú funkciu $H(z)$ vypočítame pomocou z -transformácie $h[n]$.

$$h[n] = h_a(nT) = \sum_{k=1}^m C_k e^{np_k T}$$

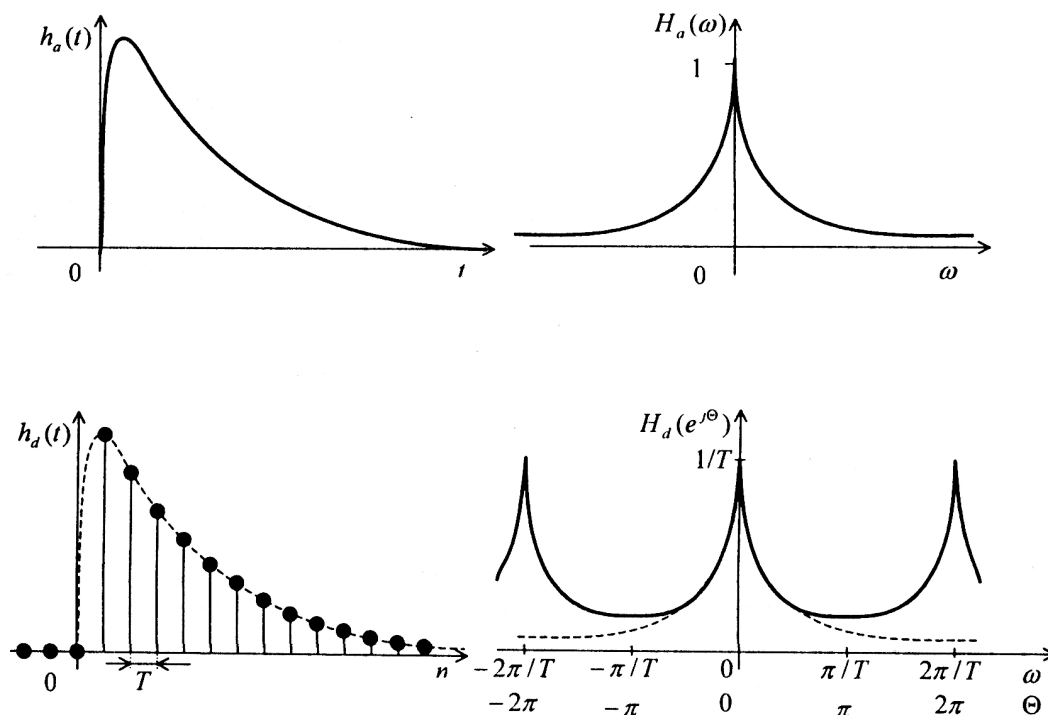
$$H(z) = \sum_{k=1}^m \frac{C_k}{1 - e^{p_k T} z^{-1}}$$

Digitálny filter má póly $z_k = e^{p_k T}$ pre $k = 1, 2, \dots, m$. Transformovaný digitálny filter má tieto vlastnosti:

1. rád digitálneho filtra je rovnaký ako rád analógového filtra
2. jeho póly sú transformované $p_k \rightarrow e^{p_k T}$ pre $k \in \langle 1; m \rangle$
3. nulové body $H(z)$ nemajú jednoduchý vzájomný vzťah s prenosovou funkciou $H_a(p)$

Frekvenčná charakteristika digitálneho filtra a frekvenčná charakteristika analógového filtra sú navzájom viazané na základe vzorkovacej teóremy

$$H(e^{j\Theta}) = \frac{1}{T} \sum_{k=-\infty}^{\infty} \bar{H}_a(\omega - 2\pi k/T)$$

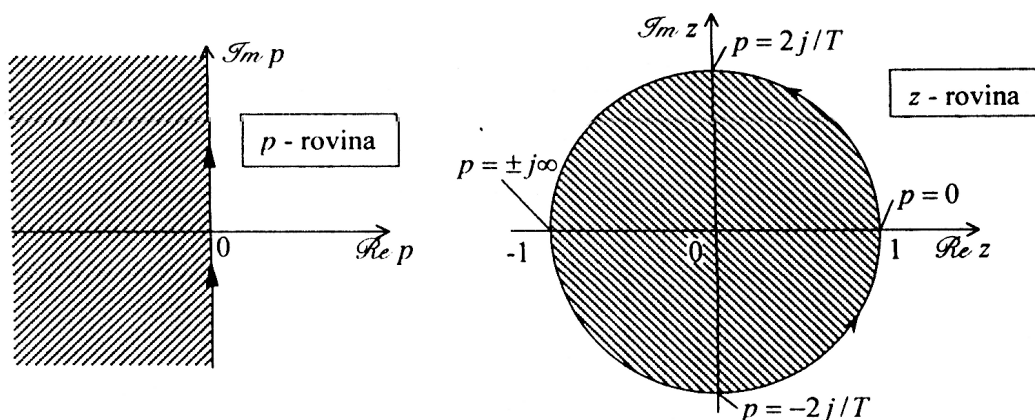
49. Návrh IIR filtrov metódou bilineárnej transformácie.

Podstata spočíva v matematickej interpretácii komplexnej premennej p v Laplaceovej transformácii, kde p je operátor derivácie funkcie podľa času ako aj akustičnosti, že v teórii diskretných sústav táto operácia nie je definovaná. p -rovinu mapujeme do z -roviny použitím substitúcie

$$p = \frac{2}{T} \frac{1 - z^{-1}}{1 + z^{-1}} \quad z = \frac{2 + pT}{2 - pT}$$

$$H(z) = H_a(p) \Big|_{p = \frac{2(z-1)}{T(z+1)}}$$

Vertikálna os p -roviny $j\omega$ sa zobrazí ako jednotková kružnica z -roviny, bod $p = 0$ do bodu $z = 1$ a body $p = \pm\infty$ do bodu $z = -1$. Ľavá polrovina p -roviny sa transformuje do vnútra jednotkovej kružnice a pravá polrovina mimo jednotkovej kružnice v z -rovine.

50. Hlavné výhody a nevýhody FIR a IIR filtrov.

Digitálne IIR filtre:

Výhody:

- a) oproti FIR filtrom majú nízky rád prenosovej funkcie
- b) malé oneskorenie pri spracovaní vstupnej vzorky
- c) malé nároky na pamäť pri výpočte koeficientov
- d) jednoduché metódy návrhu, ktoré využívajú prenosové vlastnosti analógových filtrov s použitím analógovo-digitálnych transformácií
- e) k digitálnemu filteru možno nájsť analógový ekvivalent
- f) môžu realizovať fázovacie sústavy

Nevýhody:

- a) nemôžu mať lineárnu fázovú frekvenčnú charakteristiku v celom frekvenčnom rozsahu
- b) sú spravidla vhodné len na základné typy filtrov DP, HP, PP, PZ
- c) môžu nastať problémy so stabilitou
- d) malá použiteľnosť pre adaptívne spracovanie
- e) veľká citlivosť na kvantovanie

Digitálne FIR filtre:

Výhody:

- a) sú vždy stabilné
- b) možnosť realizácie lineárnej fázovej frekvenčnej charakteristiky, z čoho vyplýva konštantné skupinové oneskorenie
- c) sú vhodné na realizáciu špeciálnych operácií (derivátor, HT)
- d) menšia citlivosť na kvantovanie koeficientov
- e) sú vhodné pre adaptívne algoritmy

Nevýhody:

- a) vysoký rád prenosovej funkcie
- b) veľké oneskorenie pri spracovaní vstupnej vzorky
- c) veľké nároky na pamäť pri výpočte koeficientov
- d) optimalizačné iteračné metódy sú výpočtovo náročné
- e) neexistuje analógový ekvivalent

Vypracoval: dawnermeister@gmail.com

22. decembra 2007